

Стратегија за младе града Пирота за период 2024–2028. године

Пирот, _____

Садржај

РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА.....	5
1. УВОД.....	6
1.1. Правни основ који прописује надлежност за доношење.....	6
1.2. Принципи у раду са младима и за младе.....	7
1.3. Разлози за доношење Стратегије за младе.....	9
1.4. Институције укључене у изради Стратегије.....	11
2. ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА СТРАТЕГИЈУ.....	13
3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У ОБЛАСТИ ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ.....	14
3.1. Лична карта Града Пирота.....	16
3.2. Демографска ситуација и миграције младих.....	17
3.3. Институционални оквири за спровођење омладинске политике.....	22
3.4. образовање младих.....	25
3.5. Запошљавање младих.....	32
SWOT анализа – запошљивост и мобилност.....	35
3.6. Здравље, благостање и безбедност младих.....	36
3.7. Активизам и волонтеризам младих.....	43
3.8. Слободно време.....	47
SWOT анализа – слободно време и простори за младе.....	51
4. ВИЗИЈА.....	52
Принципи у раду са младима и за младе.....	52
5. ОПШТИ ЦИЉ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ.....	54
6. МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА И АНАЛИЗА ЊИХОВИХ ЕФЕКТА.....	58

7. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ СТРАТЕГИЈЕ.....	92
8. АНЕКСИ.....	93

Скраћенице

РС	Република Србија
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ГУ	Градска управа
КЗМ	Канцеларија за младе
КЛЕР	Канцеларија за локални економски развој
МСПП	Мала и средња предузећа и предузетници
ИТ	Информационе технологије
РРА Југ	Регионална развојна агенција Југ
РСЈП	Републички секретаријат за јавне политике
РЗС	Републички завод за статистику
ЛАПМ	Локални акциони план за младе
ЛАП	Локални акциони план
НСМ	Национална стратегија за младе
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ЦСР	Центар за социјални рад
МУП	Министарство унутрашњих послова
ДЗ	Дом здравља
ОШ	Основна школа
ПУ	Полицијска управа
ЈПОА	Јавно признати организатор активности за континуирано образовање одраслих
УОПК	Уговорно окружна привредна комора
МСП	Мала и средња предузећа
АТВСС	Академија техничко-васпитачких струковних студија
ОСИ	Особе са инвалидитетом
НВО	Невладине организације
ОЦД	Организације цивилног друштва
ОРЦ	Омладински ресурсни центар
СЦ	Спортски центар

ЕУ	Европска унија
„НЕЕТ”	енг. Друштвена група младих који нису у образовном систему, запослени или на обуци
КОМС	Кровна организација младих Србије
НАПОР	Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада

РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА

1. УВОД

1.1. Правни основ који прописује надлежност за доношење

Стратегија за младе града Пирота за период 2024–2028. године (у даљем тексту: Стратегија) са Акционим планом за њено спровођење, представља документ јавне политике којим се на целовит начин утврђују стратешки правци деловања и мере у области омладинске политике и бриге за младе, које одговарају на специфичне потребе младих у Пироту.

Правни основ за доношење Стратегије за младе и Акционог плана за њено спровођење представља Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18 – у даљем тексту: Закон), којим се уређује плански систем Републике Србије, односно управљање системом јавних политика и средњорочно планирање, врсте и садржина планских докумената које у складу са својим надлежностима предлажу, усвајају и спроводе сви учесници у планском систему, међусобна усклађеност планских докумената, поступак утврђивања и спровођења јавних политика и обавеза извештавања о спровођењу планских докумената, као и сходна примена обавезе спровођења анализе ефеката на прописе и на вредновање учинака тих прописа. Предметним Законом је, поред осталог, уређен појам, структура и садржина докумената јавних политика, без обзира на ниво власти на којем се доносе.

У конкретном случају, Стратегија за младе града Пирота за период 2024–2028. године (као најзначајнији документ јавне политике на локалном нивоу у предметној области) донета је на основу одредаба наведеног Закона и то:

- у складу са чланом 13, у погледу структуре обавезних елемената које стратегија треба да садржи;
- у складу са чланом 23, у погледу усклађености са планским документима донетим на републичком нивоу и нивоу аутономне покрајине на чијој се територији налазе (искључиво уколико се ЈЛС налази на територији аутономне покрајине), при чему се водило рачуна о изворним надлежностима општине/града и аутономне покрајине у домену планирања, прописаних Уставом и законом;
- у складу са чланом 38, којим је прописано да документ јавне политике јединице локалне самоуправе усваја скупштина јединице локалне самоуправе, изузев уколико је другачије прописано посебним законом.

Даље, правни основ који прописује надлежност за доношење Стратегије је и Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/2011 и 116/2022 - др.закон), којим се дефинишу оквири и услови за подршку младима у организовању, друштвеном деловању, развоју и остваривању потенцијала на личну и друштвену добробит, структуре омладинског сектора, права, обавезе и одговорности у зависности од одговарајућег нивоа власти, афирмација аутономије омладинских удружења, удружења за младе, савеза и кровних савеза. Закон о младима по први пут јасно дефинише јавни интерес у областима

омладинског сектора на републичком, покрајинском и локалном нивоу. Када је у питању локални ниво, Закон о младима утврђује да се финансирање потреба и интереса младих у јединици локалне самоуправе врши у складу са интересима и потребама сваке ЈЛС посебно, као и њеним економским могућностима. Нарочито је исказана важност остваривања потреба и интереса младих у областима омладинског сектора када се ради о обезбеђивању услова за учешће младих у изради и спровођењу локалног акционог плана за младе, подстицању младих да активно учествују у друштвеним токовима кроз афирмацију и подршку омладинским активностима, омладинском раду и неформалном образовању, оснивању и раду канцеларија за младе, клубова за младе, омладинских центара и др, подстицању младих да учествују у спровођењу омладинске политике, укључујући изградњу капацитета њихових удружења и савеза, као и стварање услова за активно и квалитетно провођење слободног времена младих, бављење спортом, неговање здравих и безбедних стилова живота, спровођење волонтерских активности, организацију обука, семинара и манифестација од значаја за запошљавање и усавршавање младих, те и других видова организованог и смисленог учешћа младих у раду јавних институција (на пример школски и студентски парламенти). Јасно је утврђено и да се средства за остваривање наведених, као и других, потреба и интереса младих обезбеђују у буџету ЈЛС.

Законом о планском систему Републике Србије предвиђено је да јединица локалне самоуправе сама одређује врсту документа јавне политике који ће припремати, односно сама дефинише да ли ће припремити стратегију или програм. Такође, Закон о младима предвидео је припрему локалних акционих планова.

Стратегија за младе града Пирота усваја се за период од пет година, а остваривање њених циљева планира се и прати посредством Акционог плана за спровођење Стратегије.

1.2. Принципи у раду са младима и за младе¹

Омладинска политика и све активности које се предузимају од стране субјеката омладинске политике у оквиру Стратегије треба да се заснивају на међународном и националном систему људских права и основних слобода. Посебну заштиту и подршку имају малолетни млади (испод 18 година). На све политике и активности које се односе на младе треба примењивати следеће принципе:

1. Поштовање људских и мањинских права, равноправност и забрана дискриминације

Сви млади су једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства. Не сме се правити разлика или неједнако поступање према младима, посредно или непосредно, по било ком основу, а нарочито по основу: година, расе, пола, националне припадности, верског убеђења, језика, друштвеног порекла, имовинског стања, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, психичког или физичког инвалидитета, здравственог стања, физичког изгледа, сексуалне оријентације, родног идентитета и другог стварног, односно претпостављеног личног својства. Не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне

---

¹ Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године.

равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

2. Подршка личном и друштвеном оснаживању младих

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, у оквиру својих послова и делокруга подржавају независност и друштвено оснаживање младих на начин утврђен Законом о младима, Стратегијом за младе у Републици Србији и другим инструментима омладинске политике.

3. Једнаке шансе за све

Млади имају право на једнаке шансе и учешће у свим областима друштвеног живота, у складу са сопственим избором и способностима. Охрабрује се лични и друштвени развој младих, обезбеђивањем поштовања различитости, родне равноправности, права, слободе и достојанства. Млади имају право на објективно, прилагођено и лако доступно информисање, како би се развијали и доносили одлуке на основу пуне обавештености.

4. Међусекторска сарадња и координација на свим нивоима доношења одлука

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, подстичу и подржавају јачање свести о значају младих и друштвене улоге младих, кроз координирани развој, спровођење и праћење реализације омладинске политике, препознају и уважавају потенцијале младих, као важан друштвени ресурс и исказују поверење и подршку могућностима младих.

5. Активно учешће младих и сарадња

Сви, а посебно субјекти омладинске политике, обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности младих, предузимању иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука, које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих. Подржава се и подстиче слобода удруживања, сарадња са вршњацима и међугенерациска сарадња, на локалном, националном и међународном нивоу и активно учешће у политичком и друштвеном животу.

6. Друштвена одговорност и солидарност

Подстиче се и развија одговорност лица која раде са младима, као и одговорност младих у односу на њихове обавезе у друштву. Млади треба активно да доприносе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота младих особа са инвалидитетом, припадника националних мањина и свих других лица и друштвених група које могу бити у ризику од дискриминације, односно дискриминаторног поступања. Развија се међугенерациска солидарност и препознаје улога младих у изградњи демократског грађанског друштва заснованог на култури ненасилља и толеранцији.

1.3. Разлози за доношење Стратегије за младе

Омладинска политика подразумева све мере и активности које су усмерене на побољшање положаја младих, које полазе од потреба младих, а које спроводе различити актери омладинске политике, односно државни органи, установе, организације цивилног друштва, заједно са удружењима младих и удружењима за младе, њиховим савезима и канцеларијама за младе.

Значај израде и спровођења Стратегије за младе града Пирота огледа се у:

- дефинисању права, обавеза и одговорности свих заинтересованих страна;
- успостављању институционалних механизма за учешће младих у процесу доношења одлука;
- посматрању младих као ресурса друштва и препознавање њихових потенцијала;
- креирању системских решења за дугорочно финансирање рада КЗМ и имплементацију Стратегије кроз формирање посебних буџетских ставки;
- умрежавању локалних актера у циљу идентификације и ефикаснијег коришћења постојећих ресурса за спровођење омладинских активности;
- позиционирању Канцеларије за младе Града Пирота као релевантног актера у области омладинске политике.

Град Пирот седиште је Пиротског управног округа. Према последњем попису становништва, домаћинства и станова 2022. године, у Пироту живи укупно 49.601 становник у 72 насељена места на територији града, што представља 64,67 одсто од укупног броја становника пиротског округа. Просечна старост становништва је 46,18 година.

Младих, старости од 15 до 29 година, у Пироту је 7.018 особа, што чини 14,15 одсто укупне популације у локалној заједници. У укупном броју младих у Пироту, особе мушког пола учествују са 52,66 одсто, док особе женског пола учествују са 47,33 одсто. На нивоу Републике Србије, учешће младих у укупној популацији становништва износи 15,76 одсто.

Ипак, положај младих у друштву је на незавидном нивоу и поставља се питање да ли је узрок томе у младима или у друштвеној средини, или пак можда у неадекватном начину комуницирања између младих и друштва.

Град Пирот младе види као ресурс и потенцијал развоја локалне заједнице и улаже значајне напоре на побољшању положаја младих и задовољавању њихових потреба. Здрави, срећни и задовољни млади људи у локалној заједници су главна покретачка снага развоја сваког друштва.

На нивоу града Пирота омладинска политика треба да функционише као интегрисан систем подршке младима, заснован на партнерству свих релевантних институција, организација и појединаца који заједнички раде на доношењу и примени кохерентног система стратешких мера.

Из потребе да се унапреди и побољша квалитет живота младих у граду, а како би се спречио одлазак у савременије центре, Град Пирот је одлучио да се мултидисциплинарним приступом посвети решавању проблема младих.

Стратегија за младе настала је у намери да одговори на новонастале потребе младих, будући да је стратешки документ који је дефинисао правце развоја омладинске политике – Стратегија за младе општине Пирот 2011–2014. истекао.

Град Пирот кроз процес израде и спровођења Стратегије обезбеђује остваривање заједничких циљева:

- планско и дугорочно задовољење потреба младих;
- креирање иновативних мера и услуга прилагођених стварним потребама младих;
- економичније коришћење постојећих ресурса – материјалних, техничких и људских;
- унапређену сарадњу, кроз умрежавање локалних институција и организација;
- економичније и ефикасније трошење градског буџета намењеног омладинским програмима;
- могућност успешног коришћења алтернативних извора финансирања.

Сам документ јавне политике не може одговорити на све изазове са којима млади људи живе. Стратегија може поставити кључне приоритете, циљеве и мере и предложити механизме сарадње и институционалне системе подршке младим људима у Пироту. Тек заједничким деловањем елемената и субјеката омладинске политике, улагањем ресурса у ефективно спровођење циљева и мера, међусекторском сарадњом и мерењем ефеката, може се очекивати побољшано стање живота младих у граду, због којих се овај документ и креира.

Циљ Стратегије јесте да дефинише приоритетне области за младе и активности које одговарају на специфичне потребе младих, да утврди локалну омладинску политику као сет стратешких мера које повезују различите области живота младих, а усмерене су на унапређење квалитета живота младих, њиховог физичког и психичког благостања и свеукупне добробити, као и обезбеђивање могућности за развој знања, вештина и ставова неопходних за бољу и лакшу интеграцију младих у друштво и преузимања активног учешћа у друштвеном животу.

Овај сет мера мора бити заснован на истраживању потреба и приоритета младих у локалној заједници, а договорен у дијалогу представника/ца локалних органа и омладинских организација као представника младих.

Доношење политике за младе (стратегије и локалног акционог плана) је процес састављен од великог броја корака, који укључују низ одлука и консензус свих заинтересованих страна, уз стално и континуирано планирање, управљање, реализацију и вредновање фаза и задатака у процесу, како би се достигли постављени циљеви.

Имајући у виду значај институционалног оквира за спровођење омладинске политике, припремљена је Одлука о приступању изради Стратегије за младе града Пирота и Акционог плана за њено спровођење, број 06/70-4/22 која је усвојена на Скупштини града Пирота дана 28. 9. 2022. године. Крајем децембра 2023. године Привремени орган града

Пирота донео је Одлуку о измени и допуни Одлуке о приступању изради Стратегије за младе града Пирота и Акционог плана за њено спровођење, број 06/105-3/23, од 29. 12. 2023. године. Овом Одлуком измењен је период важења Стратегије и рокови за израду.

Градоначелник града Пирота донео је Решење о образовању Координационог тима за израду Стратегије за младе града Пирота и Акционог плана за њено спровођење број 06-5/2023, од 13. 01. 2023. године у следећем саставу:

1. Мр Владан Васић, градоначелник
2. Милош Цолић, заменик градоначелника
3. Милица Голубовић, помоћница градоначелника
4. Сава Костић, начелник Одељења за ванпривредне делатности
5. Амелија Костадиновић, Канцеларија за младе
6. Марија Ђошић, Канцеларија за локални економски развој
7. Маја Ћирић, представник Регионалне развојне агенције ЈУГ
8. Наташа Андрејевић, представник Регионалне развојне агенције ЈУГ.

Решењем Градоначелника број 06-4/2023. од 13. 01. 2023. године образована је и Радна група за израду Стратегије, у чијем саставу су се нашли представници удружења грађана, институција и установа са територије града Пирота који раде за младе и са младима.

Стратегија за младе града Пирота за период 2024–2028. израђена је уз стручну и техничку подршку Регионалне развојне агенције Југ.

1.4. Институције укључене у изради Стратегије

Канцеларија за младе

Канцеларија за младе чини део градске администрације Одељења за ванпривредну делатност Града Пирота. Правилником о организацији и систематизацији радних места у Градској управи, Служби интерне ревизије и Градском правобранилаштву Града Пирота од 26. 9. 2022. године у оквиру Одељења за ванпривредне делатности, Одсек за послове образовања, културе, јавног информисања, спорта, удружења грађана и протокол систематизовано је једно радно место на позицији Послови канцеларије за младе и родну равноправност, које није попуњено.

У претходном периоду Канцеларија за младе, која је званично почела са радом децембра 2008. године, спроводила је низ активности у области омладинске политике у Пироту, све до 2012. године, када је основан ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор д.о.о. Пирот, преко кога се и данас реализује део активности КЗМ – обуке и подршка запошљавању и развоју предузетништва младих.

Препорука је да се Правилником о организацији и систематизацији радних места обезбеди радно место са називом Координатор/ка КЗМ, који ће радити у складу са стандардима које препоручује надлежно министарство, чиме се обезбеђује квалитет њиховог рада.

ЗИП Центар за младе – бизнис инкубатор

Са циљем повећања запослености младих кроз samozapošljavanje, у Пироту је 2012. године основан ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор, чији су оснивачи Град Пирот и Удружење грађана Пиргос. Делатност ЗИП центра састоји се у спровођењу процеса инкубације својим станарима и то кроз прединкубациону, инкубациону и постинкубациону фазу, као недвојивих целина читавог процеса. Основна мисија ЗИП центра је да олакша успостављање „start up” бизниса и да допринесе отварању нових радних места у Пироту, кроз свеобухватну подршку сектору МСПП у виду коришћења пословног простора и опреме и пружања инкубационих услуга станарима центра у почетним фазама њиховог развоја.

ЗИП центар за младе имао је снажну улогу и у оснивању регионалног „Start up” центра Пирот, који је отворен 2019. године захваљујући подршци Министарства за иновације и технолошки развој и Града Пирота, са циљем да се подстакне развој ИТ сектора. „Start up” центар је инкубатор за идеје и пословне подухвате младих амбициозних људи. Основна идеја је била да се помогне младим и креативним људима да започну свој бизнис, тако што ће им бити омогућени знатно повољнији услови у односу на тржиште.

Џоб Инфо Центар

Џоб Инфо Центар је центар за пружање помоћи младима приликом налажења посла, избора или промене каријере, као и компанијама приликом проналажења и обуке одговарајуће радне снаге. Џоб Инфо Центар отворен је у оквиру пројекта „Знајем до посла” који финасирају влада Швајцарске и Србије и који помаже смањење незапослености код младих кроз развој програма ваншколске обуке за оне послове који се траже на локалном тржишту рада. Кључна улога Џоб Инфо Центра јесте да помаже ђацима, студентима и незапосленима у развоју оних знања и вештина које ће им бити од значаја при запошљавању; да помогне у стицању радног искуства након школовања и студирања и да пружи сазнања о свету пословања, те да припреми ђаке и студенате за успешан прелазак на следећи ниво развоја каријере након дипломирања, тј, проналаска посла и запослења.

Регионална развоја агенција Југ

Регионална развоја агенција Југ, са седиштем у Нишу, основана је 2009. године од стране јединица локалне самоуправе, привредних субјеката и невладиних организација са територије нишавског, пиротског и топличког округа. Мисија РРА Југ је унапређивање стандарда и квалитета живота свих грађана нишавског, пиротског и топличког округа, кроз стимулисање здравог пословног окружења и стварања нових радних места, што доводи до побољшања квалитета живота у региону. У оквиру агенције постоје четири сектора: Сектор за развој економије и људских ресурса, Сектор за развој пољопривреде и рурални развој, Сектор за развој инфраструктуре и одрживи развој и Сектор за услуге и развој локалних самоуправа. Регионална развојна агенција Југ једна је од 17 акредитованих

регионалних развојних агенција које послују под окриљем Развојне агенције Србије и преко којих се реализују програми Министарства привреде, за пружање финансијске и нефинансијске подршке намењени сектору микро, малих и средњих предузећа и предузетника. Од 2015. године град Пирот има своју канцеларију Регионалне развојне агенције Југ, која је у претходном периоду била укључена у изради Плана развоја града Пирота и два средњорочна плана града.

Удружења грађана и институције

Удружења грађана су важан актер за спровођење омладинске политике и веома важан партнер градским структурама у имплементацији омладинске политике. У изради Стратегије за младе града Пирота учествовало је пет удружења: Удружење за екологију и заштиту животне средине „ГЕА”, Удружење грађана „Тернипе”, Удружење жена „Лав”, Удружење „Звоно” и Спортско удружење Џудо Ипон 010. Институције које су биле укључене у изради Стратегије су образовне – основне, средње и високе школе са територије града, здравствене – Дом здравља и Завод за јавно здравље, Полицијска управа Пирот, филијала Националне службе за запошљавање, Дом културе, Центар за социјални рад и Црвени крст. У изради Стратегије учествовали су и представници политичких партија.

2. ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА СТРАТЕГИЈУ

Стратегија за младе града Пирота израђена је у складу са Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 9/2023), која полазећи од циља постављеног у Закону о младима, тежи обезбеђивању услова младима да достигну своје потенцијале и активно учествују у друштву, доприносећи како сопственом развоју тако и развоју друштва. Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године дефинисан је један општи и пет посебних циљева, и то:

- Омладински рад је стандардизован у систему неформалног образовања и континуирано се спроводи;
- Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС;
- Млади су активни учесници друштва на свим нивоима;
- Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, који доводе до социјалног и економског осамостаљивања;
- Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих.

Стратегијом за младе града Пирота обезбеђује се допринос спровођењу циљева и приоритета Стратегије за младе у Републици Србији на локалном нивоу, као и других секторских стратегија које утичу на живот младих (Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији, Стратегије запошљавања у Републици Србији, Стратегије јавног здравља, Стратегије развоја здравља младих, Програма о заштити менталног здравља, Стратегије подстицања рађања, Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници, Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, Стратегије превенције и заштите од дискриминације, Стратегије за родну равноправност, Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња и др), те међународних докумената из области омладинске политике.

Стратегија за младе града Пирота следи и низ препорука важних европских стратегија, попут Стратегије Европске уније за младе за период 2019–2027², Стратегије омладинског сектора Савета Европе 2030³, Млади 2030: Стратегије Уједињених нација за младе⁴, Агенде 2030 за одрживи развој⁵ и Декларације о омладинском раду (заједнички стратешки документ Савета Европе и Европске комисије)⁶.

Стратегија је израђена у складу и са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, у партнерству са свим заинтересованим странама у циљу одрживости, транспарентности и демократичности процеса њеног доношења.

На локалном нивоу, Стратегија за младе усклађена је са Планом развоја града Пирота 2021–2028. године, којим је у оквиру приоритетног циља Развој и унапређење омладинске политике, предвиђено да се до краја 2028. године унапреди неформално образовање и развије волонтеризам и активизам код младих.

3. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У ОБЛАСТИ ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ

У складу са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС” 8/2019-79), од најраније фазе планирања и осмишљавања јавне политике, односно израде и усвајања документа јавне политике, спроводи се *ex ante* анализа ефеката. Овај процес састоји се од низа корака који су спроведени приликом израде Стратегије за младе града Пирота, а то су:

1. сагледавање постојећег стања
2. идентификовање промене која треба да се постигне спровођењем мера јавне политике

---

2 Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019–2027, OJ C 456, 18.12.2018, pp. 1–22. Доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>.

3 Ibid.

4 Ibid.

5 Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015. Доступно на: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf.

6 The 3rd European Youth Work Convention. Доступно на: https://www.bonn-process.net/downloads/publications/2/3rd%20EYWC_final%20Declaration.pdf?version=89567f5ed19ce0dc9732a4415bc256fd.

3. утврђивање општих и посебних циљева јавне политике, као и показатеља учинака
4. идентификовање мера за постизање циљева
5. анализа ефеката мера за постизање циљева
6. избор оптималних мера
7. анализа ресурса за спровођење Стратегије за младе.

У изради ex ante анализе комбиновано је неколико метода. У анализи је, најпре, примењена кабинетска метода (енгл. desk research), која представља преглед постојећег стања у вези са положајем и потребама младих на основу доступних података и преглед важећих докумената јавне политике и прописа који имају директни утицај на стање у области омладинске политике на националном и међународном нивоу.

У оквиру овог дела истраживања, као основни извори података, коришћени су доступни статистички подаци о младима Републичког завода за статистику, Аналитичког сервиса РСЈП за ЈЛС, као и подаци национално репрезентативних истраживања о младима и припадајућих акционих планова.

Прикупљање релевантних података за израду Стратегије за младе града Пирота, једног од кључних корака у процесу израде Стратегије, обухватио је учешће свих чланова радних група за израду Стратегије, као и учешће представника релевантних институција.

Једна од полазних тачака израде Стратегије за младе града Пирота било је анкетно истраживање које је спроведено у партнерству Града Пирота – Одељења за ванпривредне делатности и Регионалне развојне агенције Југ, а у сарадњи са Уницефом и Унијом средњошколаца Србије, преко платформе „U-Report” (www.serbia.ureport.in).

Истраживање је спроведено у периоду од 3. до 7. априла 2023. године посредством „U-Report” платформе, која је омогућила младима из Пирота да путем електронских порука одговоре на упитнике. Анкета преко „U-Report” платформе спроведена је из следећих области:

1. Образовање и доступни програми
2. Простори за младе
3. Активизам и волонтеризам
4. Запошљивост и мобилност младих
5. Здравље и благостање младих.

У анкетном испитивању представника/представница заинтересованих страна учествовало је 567 субјеката омладинске политике – ученици средњих школа, студенти, запослени и незапослени млади, чиме је обезбеђен свеобухватан увид у потребе и интересовања младих. Прикупљено је укупно 2.599 одговора младих на упитнике из наведених области.

Од укупног броја анкетираних, 41% испитаника је мушког пола, док је 57% испитаника женског пола, док је за 2% пол непознат (није се изјаснило). Највећи број испитаника припада узрасној категорији 15-19 година (96%), што је у кохезији са податком да средњу школу похађа 91% испитаника (средња школа 4. степен 77% и 3. степен 14%). Од укупног

броја испитаника, 16% су млади са инвалидитетом, а 3% млади припадници Ромске популације.

Испитивање субјеката омладинске политике спроведено је путем упитника који је садржао питања затвореног типа, која су се односила и на мишљење учесника анкете о кључним изазовима са којима су се суочавали млади мушкарци и младе жене у средини у којој живе и о томе које би области требало да буду приоритети омладинске политике у наредном периоду.

Циљ овог истраживања био је да укаже на положај и потребе младих у Пироту, како би се добила шира слика о проблемима које млади сматрају да су им приоритетни и о ставовима које имају. Поред овога, истраживање је спроведено у складу са Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године, која у оквиру посебног циља 3: Млади су активни учесници друштва на свим нивоима (показатељ 2), прописује повећање предлога и нацрта прописа и докумената јавних политика који су од интереса за младе, а на које су млади дали своје мишљење, тако да је овај процес спроведен у складу са постављеним циљем.

Поред наведеног, у изради Стратегије за младе града Пирота коришћени су и подаци истраживања ставова и мишљења младих које је током 2022. године спровело Удружење грађана „Тернипе“ из Пирота, у оквиру пројекта под називом „Укључи се, партиципирај, волонтирај и креирај“, који је имао за циљ мапирање потреба младих у Пироту како би се унапредио њихов положај у друштву. У истраживању које је спроведено у периоду од априла до јула 2022. године, путем онлајн анкета, млади у Пироту су имали могућности да искажу своја мишљења и личне ставове о следећим темама: здравље, образовање, запошљавање, безбедност, спорт и култура. Прикупљено је 627 одговора на упитнике из наведених области. Истраживање је било анонимно, а сви подаци су складиштени са циљем употребе приликом креирања мера и активности Стратегије за младе у Пироту. Након завршетка анкетања, одржане су и фокус групе, које су поред наведених области, обухватиле и област слободног времена младих, а све у циљу да се дубље зађе у саму срж одређених проблема и да се приближније чује мишљење младих о задатим темама.

3.1. Лична карта Града Пирота

Познат по ћилиму, качкаваљу и пегланој кобасици, Пирот се налази у југоисточном делу Србије, на обалама реке Нишаве, у пространој котлини у подножју Старе планине.

Пирот је град богате прошлости. У вишевековној историји, од пропасти Римског царства и доласка Словена на Балкан, у прошлости пиротског краја разликовали су се периоди византијске, бугарске, српске и турске управе, под којом је Пирот остао све до краја 1877. године, са изузетком ратне 1689/1690. када су га привремено заузели Аустријанци. Пирот лежи између два велика града, Ниша и Софије, који су у дугим раздобљима праисторије и историје овога краја умногоме одређивали оквире његовог развоја. Кроз територију Пирота пролази значајна међународна саобраћајница Коридор 10, која повезује Европу са Азијом, у историји позната као „Via militaris“.

Данашњи Пирот тежи да буде развијен и конкурентан град, очуваног и заштићеног природног и културног наслеђа, специфичне локалне гастрономије и брендова, квалитетне животне средине, са унапређеном инфраструктуром, стабилном привредом и повољним пословним окружењем, град спорта и младих.

Град Пирот је привредно, културно и административно седиште Пиротског управног округа, којег поред Пирота, чине и општине Бабушница, Бела Паланка и Димитровград. Површина округа је 2.761 km², а број становника 76.700.

Пирот је добио статус града 2016. године. Према степену развијености јединица локалних самоуправа спада у II групу чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека.

Површина града Пирота износи 1.232 km² и поред градског језгра, обухвата још 71 насељено место. У Пироту постоји 65 месних заједница, од којих су 19 градских и 46 сеоских.

3.2. Демографска ситуација и миграције младих

Према последњем попису становништва, домаћинства и станова 2022. године, у Пироту живи 49.601 становник. Посматрано по полу, равномерна је заступљеност мушке (50,06%) и женске популације (49,94%) становништва. Просечна старост становништва је 46,18 година.

Број младих становника, узраста од 15 до 29 година, износи 7.018 особа, што чини 14,15 одсто укупне популације у локалној заједници. У укупном броју младих у Пироту, особе мушког пола учествују са 52,66 одсто, док особе женског пола учествују са 47,33 одсто. На нивоу Републике Србије, учешће младих у укупној популацији становништва износи 15,76 одсто.

Табела 1: Основни подаци о становништву, 2022.

Назив индикатора	Вредност индикатора 2022.
Укупан број становника	49.601
Број становника, мушко	24.829
Број становника, женско	24.772
Млади (15-29 година)	7.018

Млади (15-29 година), као % укупног становништва	14,15
Просечна старост становништва	46,18

Извор; РЗС, Књиге пописа Старост и пол

Табела 2: Млади према старосним групама и полу, 2022.

	Млади 15-29 година	Млади 15-19 година	Млади 20-24 година	Млади 24-29 година
Укупан број	7.018	2.297	2.220	2.501
Мушко	3.696	1.209	1.174	1.313
Женско	3.322	1.088	1.046	1.188

Извор; РЗС, Књиге пописа Старост и пол

Према подацима Републичког завода за статистику, 2011. године у Пироту је живело 57.928 становника, од тога 10.105, односно 17,44 одсто младих особа старости од 15 до 29 година. У периоду између два пописа, 2011 – 2022. године, број становника у Пироту смањен је за 8.327, при чему је највеће смањење (37%) забележено управо у категорији младих старости од 15 до 29 година.

Табела 3: Упоредни преглед броја младих по годинама пописа

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	2022.
Укупан број									

становника у Пироту	70.049	69.210	68.073	69.285	69.653	67.658	63.791	57.928	49.601
Промена укупног броја становника у Пироту	-	<839	<1.137	>1.212	>368	<1.995	<3.867	<5.863	<8.327
Број младих у Пироту 15-29 година	-	-	16.210	16.011	-	12.825	11.824	10.105	7.018
Промена броја младих становника у Пироту	-	-	-	<199	-	-	<1.001	<1.719	<3.087

Извор: РЗС, Књиге пописа

Тренд депопулације присутан је као и у читавој земљи. Узрок овој појави није само негативна стопа природног прираштаја од -12‰, већ и миграција становништва у веће градове и индустријске и универзитетске центре.

Процес демографског старења становништва манифестује се ниским и стално опадајућим учешћем младих и високим и континуирано растућим уделом старих у укупном становништву. Просечна старост становништва на територији Пирота повећана је са 44,2 године у 2011. години на 46,18 година у 2022. години, док је проценат младих (15-29 година) у истом периоду, опао за нешто више од три процентна поена, са 17,44% на 14,15%.

Табела 4: Индикатори демографске старости становништва Пирота

	2011.	2022.
Просечна старост	44,2	46,18
Млади до 20 година (%)	18,00	17,13

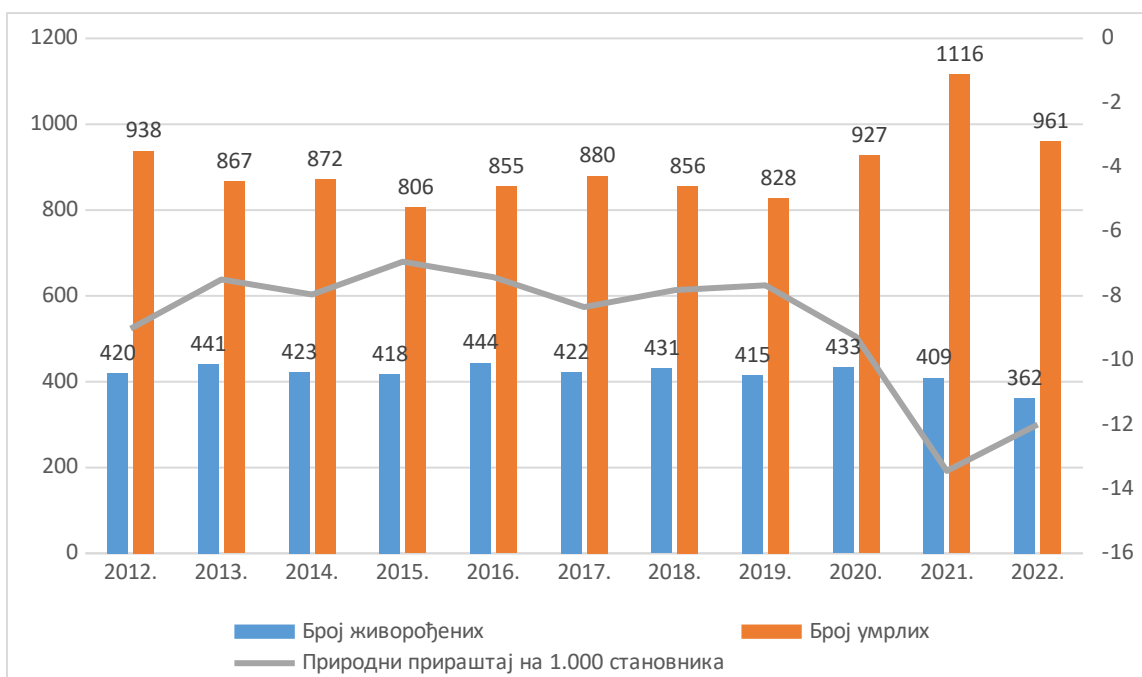
Млађи до 40 година (%)	42,43	38,81
Старији од 60 година (%)	28,08	32,92
Индекс старења	1,56	1,92

Извор: РЗС, Књиге пописа Старост и пол, 2011. и 2022.

Почев од 2011. године, популација града Пирота налази се у стадијуму најдубље демографске старости, на основу критеријума које је дефинисао Пенев (1995). Према последњем попису становништва, домаћинства и станова 2022. године, у 29 од 72 насеља Пирота није било ниједног становника млађег од 20 година, док у 17 насеља није било становника млађег од 40 година.

Број живорођене деце у Пироту у 2022. години износио је 362, а број умрлих 961, што је довело до негативног природног прираштаја у вредности од -599, односно -12 на 1.000 становника. У поређењу са осталим општинама Пиротске области, ситуација са аспекта природног прираштаја најповољнија је у Пироту, док је најнеповољнија у Бабушници. Ипак, у поређењу са другим градовима сличне величине у Региону Јужне и Источне Србије, Пирот је у заостатку са аспекта природног прираштаја у односу на већину градова и општина (Бор, Алексинац, Пожаревац, Врање), изузев Зајечара где је стопа природног прираштаја -16,1. Негативна стопа природног прираштаја карактеристична је за целу територију Републике Србије (-7,0), изузев Тутина, Сјенице, Новог Пазара и Прешева у којима је број живорођене деце већи у односу на број умрлих.

Графикон 1 Тренд кретања броја живорођених и умрлих у Пироту по годинама

Извор: РЗС, Претрага дисеминационе базе

Поред негативног природног прираштаја, на смањење броја становника града Пирота утицале су и миграције становништва. Укупан број одсељених из Пирота у 2022. години износи 846, при чему је 44 одсто одсељених старости између 15 и 34 година, а половина одсељених преселила се у другу државу.

Табела 5: Број одсељених из Пирота, 2022.

Старосне групе	Укупно	У другу област	У општине/градове исте области
0–4	37	12	6
5–9	35	16	2
10–14	33	8	2
15–24	137	61	11

Старосне групе	Укупно	У другу област	У општине/градове исте области
25–34	238	135	14
35–44	108	42	2
45–54	108	48	7
55–64	72	20	7
65 и више година	78	24	6
Укупно:	846	366	57

Извор: РЗС, База података

3.3. Институционални оквири за спровођење омладинске политике

Стратешко опредељење Републике Србије је да ради са младима и за младе на стварању адекватних и подстицајних услова за квалитетан живот младих, њихово равноправно, активно и организовано учешће и развој потенцијала који доприносе личној и друштвеној добробити, уз примену политике једнаких могућности и родне равноправности.

Јединице локалне самоуправе у Републици Србији у складу са Законом о локалној самоуправи имају надлежност да се баве омладинском политиком. У члану 20. став 15. надлежности ЈЛС наводи се: јединица локалне самоуправе обавља и друге послове од локалног значаја одређене законом (нпр. у областима одбране, заштите и спасавања, заштите од пожара, омладинске политике, зоохигијене и др), као и послове од непосредног интереса за грађане у складу са Уставом, законом и статутом.

Закон о младима дефинише мере и активности које преузимају јединице локалне самоуправе, а које имају за циљ унапређивање друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање њихових потреба и интереса у свим областима које су од интереса за младе. Јединице локалне самоуправе су субјекти омладинске политике, уз Републику Србију и аутономну покрајину носиоци омладинске политике, уз друге субјекте као што су: установе, удружења која спроводе омладинске активности и други субјекти који учествују у спровођењу омладинске политике.

Закон о младима предвиђа неколико инструмената локалне омладинске политике:

1. Финансирање локалне омладинске политике и реализација Националне стратегије за младе – НСМ (средства за реализацију Стратегије обезбеђују се у буџету Републике Србије, као и у буџету аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе и из других извора, у складу са законом).
2. Локалне акционе планове за младе – ЛАПМ (у складу са НСМ, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе утврђују акционе планове за спровођење Стратегије на својој територији и у свом буџету обезбеђују средства за реализацију тих планова).
3. Савет за младе јединице локалне самоуправе (ради усклађивања активности у вези са остваривањем омладинске политике на територији аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, надлежни орган аутономне покрајине и надлежни орган јединице локалне самоуправе може основати покрајински, градски и општински савет за младе).
4. Канцеларија за младе (Ради обезбеђивања услова за активно укључивање младих у живот и рад друштвене заједнице, оснаживања младих, пружања подршке организовању различитих друштвених активности младих, учењу и креативном испољавању потреба младих, јединица локалне самоуправе може, у оквиру својих овлашћења, потреба и могућности, основати канцеларију за младе. Канцеларија за младе финансира се из буџета јединице локалне самоуправе, као и из других извора, а активности се реализују у складу са НСМ и локалним акционим плановима за младе).
5. Укључивање удружења младих, удружења за младе и њихових савеза у спровођење локалне омладинске политике (финансирање потреба и интереса младих у јединици локалне самоуправе врши се у складу са интересима и потребама јединице локалне самоуправе – подстицање удружења младих, удружења за младе и савеза да учествују у спровођењу омладинске политике, укључујући изградњу капацитета удружења младих, на територији локалне самоуправе).
6. Оснивање и рад клубова за младе, омладинских центара и сл.

Механизме омладинске политике: савете за младе, канцеларије за младе, стратегије за младе, финансирање локалне омладинске политике, финансирање и укључивање удружења младих и за младе у процес спровођења стратегије за младе и омладинске клубове препознати као обавезујуће за јединице локалне самоуправе.

У 2022. години буџет за младе у оквиру буџета Републике Србије износио је 0,08%. У буџету града Пирота исте године издвојено је 7,06% за програм Развој спорта и омладине.

Буџет за младе на локалу – графикон

Имајући у виду различитост потреба и изазова са којима се млади суочавају у својим локалним заједницама, посебно у руралним подручјима где је отежана доступност културним, здравственим, социјалним и другим услугама, Министарство омладине и спорта је од почетка свог рада заговарало оснивање канцеларија за младе у свим јединицама локалне самоуправе, јер су оне један од важних механизма за ефикасно подстицање развоја омладинске политике на локалном нивоу.

Канцеларија за младе

У складу са Законом о младима један од инструмената локалне омладинске политике јесте канцеларија за младе. Како би стратешка брига функционисала на нивоу града или општине, неопходно је обезбедити рад тела и органа који ће бити задужени само за питања младих. Постојање општинских тела и органа подразумева постојање функционалних структура које обједињавају локалну бригу о младима, али и гарантују спровођење стратегије и акционог плана и заговарају за најважнија питања и проблеме младих на местима где се доносе одлуке, те је зато неопходно да током реализације стратегије и акционог плана функционишу:

1. канцеларија за младе
2. сарадници за послове омладинске политике у управи
3. члан већа задужен за омладинску политику.

Ове структуре обезбеђују коменаџмент на нивоу града и мобилишу све потенцијале у друштву, посебно младе чланове заједнице, за стварање нових материјалних и духовних вредности, за отворени и самоодрживи развој, те активну улогу у процесу развоја демократског друштва и правне државе. Њихов задатак је такође и да се залажу за стварање услова за афирмацију младих, смањење њиховог напуштања локалне заједнице, и изградњу конструктивног и партнерског односа са удружењима младих, удружењима за младе и јединицама државне управе и локалне самоуправе у остваривању циљева за добробит младих људи у друштву.

Канцеларија за младе (КЗМ) је део локалне управе и представља први у низу субјеката за развој омладинске политике у општинама и градовима у Србији. КЗМ обавља послове који се односе на:

- планирање, спровођење и праћење развоја омладинске политике на локалном нивоу;
- иницирање и праћење спровођења Локалног акционог плана за младе (ЛАП);
- успостављање сарадње са свим релевантним партнерима, њихово умрежавање, комуникација и међусобна координација;
- информисање младих;
- подстицање активизма младих, комуникација са младима, удружењима младих и удружењима за младе, и обезбеђивање учешћа младих у процесима доношења одлука;
- пружање подршке иницијативама младих и удружењима младих/за младе;
- пружање подршке реализацији програма и пројеката за неформално образовање младих;
- пружање подршке раду Савета за младе и омладинским клубовима, волонтерским и другим сервисима за младе;
- редовно праћење потреба младих анализом трендова стања и потреба рањивих група младих и степена и квалитета њиховог укључивања;
- вођење базе података о активним удружењима младих, удружењима за младе и неформалним групама младих.

Град Пирот нема канцеларију за младе. У претходном периоду Канцеларија за младе, која је званично почела са радом децембра 2008. године, спроводила је низ активности у области омладинске политике у Пироту, све до 2012. године, када је основан ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор д.о.о. Пирот, преко кога се и данас реализује део активности КЗМ – обуке и подршка запошљавању и развоју предузетништва младих.

Савет за младе

У складу са Законом о младима Основни задатак Савета је подстицање и усклађивање активности у вези са развојем, остваривањем и спровођењем омладинске политике и предлагање мера за њено унапређење. Савет обезбеђује да се глас младих чује и уважи, тако да млади могу учествовати у изради, спровођењу и праћењу реализације јавних политика. Савет за младе функционише на основу Пословника о раду Савета за младе. Савет за младе има две значајне улоге које га чине кључним за функционални развој и спровођење локалне омладинске политике:

1. Савет за младе је тело које омогућује младима да активно учествују у доношењу одлука
2. Савет за младе је тело за умрежавање и међусекторску сарадњу различитих институција које се у неком делу своје делатности баве младима (школе, НСЗ, ЦСР, МУП, ДЗ и др).

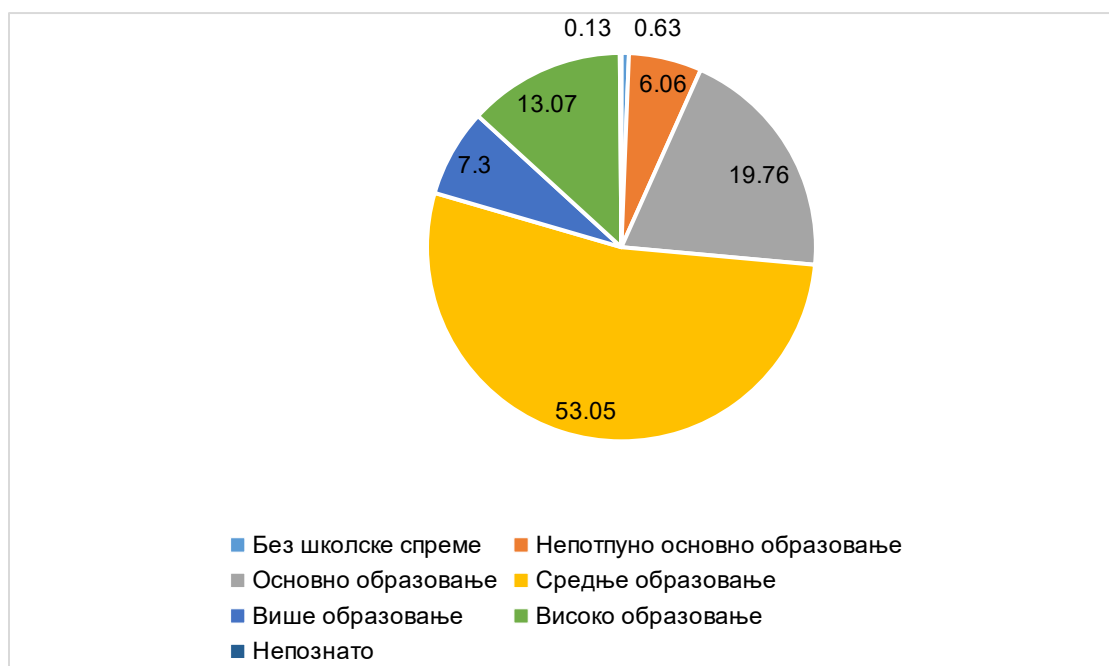
Град Пирот има формиран Савет за младе, одлуком Градског већа града Пирота о образовању савета из 2008. године. У 2010. години промењен је део састава Савета за младе. Међутим, Савет за младе града Пирота нема пословник или правилник о раду, нити свој план, односно програм рада. Савет за младе града Пирота није се састајао неколико година уназад и нема посебну страницу на сајту града нити званичну страницу на некој од друштвених мрежа. Стога, стиче се утисак да је Савет за младе основан да би се задовољила форма.

Поред канцеларија за младе, важан партнер на локалном нивоу за директан рад са младима су и удружења младих, односно удружења за младе и њихови савези, као и омладински радници/це.

3.4. образовање младих

Највећи проценат становништва у Пироту има средње образовање – 53% становника, следе становници са основним образовањем – 19,7%. Виши и високи степен образовања има 20,4 одсто становника Пирота, а непотпуно основно образовање и без школске спреме 6,7 одсто становника.

Графикон 2 Образовна структура становништва града Пирота

Извор: РЗС, Школска спрема, писменост и компјутерска писменост, 2022.

Приказани подаци указују на то да сваки четврти становник има основно образовање или мање од тога (непотпуно основно образовање, без школске спреме). Притом, проценат жена без школске спреме и са непотпуним основним образовањем дупло је већи у односу на мушкараце. У градском насељу је 25,2%, а у руралним свега 9% особа са вишим или високим образовањем. Однос је обрнут у погледу процента особа са основним образовањем и ниже од тога, јер их је у градском насељу 20,4%, а у руралним насељима 40,3%.

Ипак, у поређењу са образовном структуром становништва на нивоу Републике, као и на нивоу Региона Јужне и Источне Србије, може се закључити да становништво Пирота има образовну структуру која одговара просеку на националном нивоу, али и нешто повољнију структуру у односу на Регион, која се огледа у већој заступљености становника са средњим, вишим и високим образовањем и нижој заступљености становника са непотпуним основним образовањем и без школске спреме.

Неписмено становништво старости 10 и више година у Пироту 2022. године чинило је 0,43 одсто од укупног броја становника. Од укупног броја неписмених становника, 67,5 одсто су жене, што указује на неопходност већег степена инклузије жена у образовни систем, како би се, последично, утицало и на виши степен запослености жена, те виши ниво животног стандарда и квалитета живота. Од 194 неписмених становника, 57,2 одсто су становници старости 65 и више година, док су млађи (посматрана старосна категорија 15-34 године, услед доступности података) формирали 8,25 одсто укупног неписменог становништва у Пироту.

У односу на Регион Јужне и Источне Србије, где проценат неписменог становништва износи 1%, као и у односу на ниво Републике Србије, где је учешће неписмених у укупном

становништву 0,63 одсто, град Пирот се налази у нешто повољнијем положају са аспекта писмености становништва, што је у складу са подацима о образовној структури становништва.

Са аспекта компјутерске писмености становништва старости 15 и више година, 40 одсто становништва Пирота је компјутерски писмено, што је на нивоу Региона и нешто испод просека на нивоу Републике.

У Пироту данас постоји једна предшколска установа, четири основне школе, шест средњих школа, једна школа за децу са сметњама у развоју, једна основна школа за музичко образовање и једна висока школа. Када је реч о предшколском васпитању, у Пироту постоји предшколска установа „Чика Јова Змај“, коју похађају деца узраста од шест месеци до поласка у школу и чији се васпитно-образовни рад одвија у шест градских вртића. Од основних школа у Пироту треба издвојити ОШ „Вук Караџић“ која је највећа и најстарија школа у Пироту и која има истурена одељења у седам околних села. Поред ње, ту су и ОШ „Свети Сава“, ОШ „8. септембар“ и ОШ „Душан Радовић“. Школа за основно и средње образовање „Младост“ је школа за децу са тешкоћама у интелектуалном функционисању и постоји од 1972. године. На крају, Основна музичка школа „Др Драгутин Гостушки“ једина је школа такве врсте у читавом пиротском округу.

Од средњошколских установа у Пироту постоје Гимназија Пирот, Економска школа Пирот, Техничка школа Пирот, Млекарска школа са домом ученика „Др Обрен Пејић“, Средња стручна школа Пирот, а почев од 2019. године у Пироту постоји и издвојено одељење Средње медицинске школе Академије Доситеј.

У Гимназији Пирот ученици имају избора између друштвено-језичког смера, који пружа свестрано образовање из области друштвених и хуманистичких наука, језика, уметности, медија и масовних комуникација; природно-математичког смера, који поред свестраног образовања, пружа основна знања из математичко-техничких области, технолошких и информатичких области и експерименталних природних наука; информатичког смера у оквиру специјализованог одељења ученика са посебним способностима за рачунарство и информатику и смера за аудио-визуелну уметност у оквиру специјализованог одељења које је уведено почев од школске 2021/22. године.

Почев од 2012. године, једно од два одељења природно-математичког смера ради по билингвалном програму – двојезична настава, што подразумева да се 30 одсто програма из предмета математика, биологија, хемија, рачунарство и информатика, социологија и географија, изводи на француском језику.

Техничка школа Пирот образује ученике у три подручја рада и са следећим смеровима: машинство (техничар за компјутерско управљање (ЦНЦ) машина), електротехника (електротехничар информационах технологија, електротехничар за електронику на возилима, техничар мехатронике) и саобраћај (техничар друмског саобраћаја, возач моторних возила). За реализацију дуалног образовања и одређеног броја часова практичне наставе, блок наставе, вежби и друштвено-корисног рада, школа осим сопствених ресурса користи и објекте предузећа из привреде у којима се одвијају ови облици образовно-васпитног рада – „D-company“ и „Tigar Tyres“.

Техничка школа је у оквиру проширене делатности регистрована као Регионални тренинг центар за континуирано образовање одраслих и као Јавно признати организатор активности за континуирано образовање одраслих (ЈПОА) са следећим верификованим обукама: Кројење и шивење одевних предмета, Заваривање металних конструкција, Оператер ЦНЦ машина, Оператер на универзалном стругу и универзалној глодалици. Поред наведених обука у процесу верификације су и пет програма ЈПОА из области мехатронике и електротехнике. У оквиру школе постоји Ђачки клуб и аутошкола.

Млекарска школа са домом ученика „Др Обрен Пејић” образује кадрове у области производње и прераде хране при чему је уже специјализована за млекарску индустрију. Поред специјализованих кабинета, лабораторија и могућности праксе у предузећима, ова школа омогућава ученицима да обављају практичну наставу у својој млекарској и пекарској радионици.

Економска школа Пирот образује ученике за подручје рада економија, право и администрација – финансијско-рачуноводствени техничар и економски техничар и за подручје рада трговина, угоститељство и туризам – туристички техничар и кулинарски техничар.

У Средњој стручној школи Пирот образују се следећи профили: техничар за полимере, који се бави изучавањем процеса прераде и добијања производа од гуме и пластике; фризер и педикир-маникир. Ученици смера Техничар за полимере школују се по дуалном систему, а практична настава изводи се у компанији „Tigar Tyres”.

Средња медицинска школа Академија Доситеј, која је почела са радом школске 2019/20. године, образује ученике за следеће образовне профиле: медицинска сестра – техничар, медицинска сестра – васпитач, лабораторијски и фармацеутски техничар.

Једина висока школа у Пироту је Академија техничко-васпитних струковних студија – Одсек Пирот која се бави образовањем кадрова у области педагошких наука, односно васпитача. Настала је преименовањем Више школе за васпитаче и 2007. године је акредитовала свој програм за основне студије по Болоњском систему које трају три године. Године 2019. постаје део Академије техничко-васпитних струковних студија Ниш, одсек Пирот, а почев од 2021. године уведен је акредитовани, дуални смер Пословни-информациони системи.

Имајући у виду недостатак високошколских установа у Пироту, најближи Универзитетски центар се налази у Нишу али највећи број ученика, одлази на студије у Београд и већина њих се не враћа у Пирот. С друге стране, они који оду у Ниш да студирају углавном се врате у Пирот, с обзиром на релативно повољне прилике за запошљавање, нарочито у производњи. Такође, последњих десетак година приметан је тренд одласка све већег броја младих на студије у суседној Бугарској.

У циљу задржавања и повратка својих студената, Град Пирот је у више наврата покретао иницијативу за отварање факултета. Примера ради, Економски факултет из Ниша и Општина Пирот договорили су да се у школској 2014/2015. години као истурено одељење овог факултета отвори Консултативни центар Економског факултета у Пироту. Међутим, ова иницијатива није уродила плодом с обзиром на то да се у првом уписном кругу није

пријавио довољан број кандидата, тако да се ово одељење на крају ипак није отворило. Један од могућих разлога за неуспех наведене иницијативе јесте тај што родитељи инсистирају да дете оде у други град како би се осамосталило и искусило студентски живот.

Почетком 2023. године градоначелник Пирота покренуо је иницијативу да се у Пироту отвори Факултет организационих наука, који би функционисао у оквиру Универзитета у Нишу, а ову иницијативу подржао је и Сенат Универзитета у Нишу.

На основу резултата истраживања ставова и мишљења младих, које је током 2022. године спровело Удружење грађана „Тернипе” из Пирота, као главни проблеми у области образовања у Пироту идентификовани су непостојање одређених стручних профила у средњим школама и недостатак високообразовних установа. Учесници истраживања сматрају да профили који постоје у Пироту полако застаревају и не прате време у којем живимо и које тек долази. Као проблем наводе недостатак дигиталних смерова, музичких смерова, смерова који се тичу уметности, технологије и ИТ смерова. Из овог проблема рађа се потреба за проналаском одређених профила у другим градовима, што резултира одласком младих из Пирота.

Законом о младима („Сл. гласник РС”, бр. 50/2011 и 116/2022 - др. закон) дефинисано је да омладински рад представља онај део омладинских активности које се организују са младима и за младе, заснивају на неформалном образовању, одвијају у оквиру слободног времена младих и предузимају ради унапређивања услова за лични и друштвени развој младих у складу с њиховим потребама и могућностима и уз њихово добровољно учешће.

Неформално образовање и омладински рад су сродни, али не и идентични појмови. Неформално образовање младих јесте скуп организованих и младима прилагођених образовних активности које нису предвиђене системом формалног образовања, заснованих на потребама и интересовањима младих, принципима добровољног и активног учешћа младих у процесу учења и промоцији демократских вредности, кроз које млади стичу компетенције неопходне за развој личних потенцијала, активно учешће у друштву и бољу запошљивост.

Истраживања⁷ показују да постоји значајна подударност између компетенција стечених у програмима омладинског рада и компетенција тражених од стране послодаваца на тржишту рада и да неформално образовање у омладинском раду може веома значајно да допринесе развоју персоналних, интерперсоналних и радних компетенција. Као посебно значајне за запошљивост, независно од позиције за коју се конкурише, издвајају се комуникација и учење и развој, а затим управљање собом, лична организованост, спремност да се преузме одговорност, тимски рад, управљање конфликтима, предузетништво и решавање проблема.

Када је реч о неформалном образовању, младима у Пироту на располагању су обуке које спроводе ЗИП центар за младе (писање бизнис плана, основи предузетништва, пословна

---

⁷ НАПОР – Утицај неформалног образовања у омладинском раду на стицање компетенција за бољу запошљивост младих.

комуникација, основи књиговодства и рачуноводства, писање пројеката, пословни енглески), Џоб инфо центар (обуке за послове који се траже на локалном тржишту рада, радионице на тему писања биографије, припреме мотивационог и пропратног писма, припрема за први сусрет са послодавцем, симулација интервјуа, радионице за активно тражење посла), Регионална развојна агенција Југ (обука за почетнике у пословању, припрема пословног плана и пословање са банкама и инвестициона спремност, финансијско управљање, извоз – за оне који први пут извозе, маркетинг и продаја, електронско пословање и информационе технологије у пословању, преглед стандарда квалитета и заштите животне средине од значаја за пословање, иновације, припрема за Јединствено европско тржиште, учешће МСП у јавним набавкама), УОПК Пирот и удружења грађана кроз разне пројектне активности намењене младима.

Према резултатима анкетног истраживања⁸ потреба и ставова младих у Пироту, које је спроведено у сарадњи са Уницефом и Унијом средњошколаца Србије, а посредством „U-Report” платформе, трећина младих (32%) заинтересована је за садржаје неформалног образовања, а више од половине испитаника (56%) похађало је семинаре, курсеве, креативне радионице или друге програме неформалног образовања, које нису биле део наставних активности у школи. Када је реч о темама у оквиру програма неформалног образовања, највише испитаника показало је интересовање за теме из области запошљавања, личног развоја и здравља и безбедности младих, а када је реч о вештинама које млади треба да развијају у наредном периоду, највећи проценат њих (37%) се изјаснио за вештине комуникације. Уочава се и податак да 43 одсто младих нема информације о програмима неформалног образовања, а начин на који се млади најчешће информису о доступним програмима јесте путем интернета.

Као завршни корак у анализи постојећег стања у области омладинске политике у Пироту, организована је радионица са члановима радне групе за представљање уочених проблема у предметној области, њиховог обима и природе, као и узрока који су довели до њиховог настанка и последица које они изазивају у пракси. Том приликом су у области образовања и доступних програма дефинисани следећи проблеми:

⁸ <https://serbia.ureport.in/opinion/3323/> .

- неприлагођеност образовних институција и наставних програма савременим потребама друштва
- недостатак високошколских установа
- неактивност ђачких парламената
- превремено напуштање система образовања
- недостатак доступних (бесплатних) неформалних програма образовања.

SWOT анализа – образовање и доступни програми

(Strengths) <i>ЧАГЕ</i>	(Weaknesses) <i>СЛАБОСТИ</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Развијена мрежа основних и средњих школа на територији града ▪ Адекватни просторни капацитети образовних установа ▪ Висок удео савремено опремљених кабинета и лабораторија у образовним установама ▪ Постојање адекватног и младог наставног кадра ▪ Локална самоуправа финансира стручну праксу и једнократне новчане помоћи и стипендије студентима и стручњацима ▪ Покренута иницијатива за отварање Факултета организационих наука у Пироту ▪ Успостављен програм дуалног образовања (Млекарска школа, Техничка школа, Средња стручна школа...) ▪ Постојање Цоб инфо центра (услуге каријерног вођења и саветовања, радионице за писање биографије, мотивационог и пропратног писма...) ▪ Постојање високошколске 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна заинтересованост послодаваца за учешће у програмима образовања (практична настава) ▪ Не постоје програми неформалног образовања који су доступни за све - бесплатни, континуирани, „он-лине”, одговарајућег курикулума са лиценцираним предавачима и менторима ▪ Недовољна мотивисаност ученика и наставника за програме неформалног образовања ▪ Недовољан број високошколских установа ▪ Недовољна информисаност младих о значају програма неформалног образовања ▪ Непостојање образовних профила за одређена занимања у средњим школама ▪ Недостатак мотивације за наставак школовања ▪ Мањак персоналних и педагошких асистената

<ul style="list-style-type: none"> установе – АТВСС ▪ Постојање школе за предшколско, основно и средње образовање за децу са посебним потребама ▪ Постојање ЗИП центра за младе и организација за подршку пословању (РРА Југ и УОПК Пирот) које спроводе програме неформалног образовања ▪ Програм за образовање одраслих у ОШ Душан Радовић ▪ Развијена међуинституционална сарадња – образовних институција, привредних субјеката и НСЗ ▪ Научно-истраживачки камп Стара планина 	
<p>(Opportunities) ШАНСЕ</p>	<p>(Threats) ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Отварање регионалног центра за програме неформалног образовања и програме целоживотног учења ▪ Програми Фонда за младе таленте ▪ Међународни програми за образовање – ЕРАЗМУС +, Регионални челенџ фонд... ▪ Могућност отварања високошколских установа ▪ Могућност отварања нових образовних профила у средњим школама ▪ Мобилност ученика и наставника кроз међународне пројекте ▪ Нови партнери/нови профили у дуалном образовању ▪ Ученичке и студентске стипендије (Министарство, фондације) ▪ Промоција дуалног образовања и програма формалног и неформалног образовања (искуства из праксе) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Миграција младих ка већим градовима ▪ Лоши демографски показатељи ▪ Недостатак практичног знања након завршених студија, мањак практичне наставе у средњим школама и на факултетима ▪ Недостатак партнера из области привреде за спровођење програма дуалног образовања ▪ Неусклађеност потреба тржишта рада и образовних профила ▪ Преоптерећеност образовних установа бирократијом ▪ Одлив мозга ▪ Лоша економска ситуација ▪ Закон о основама система образовања и васпитања ▪ Закон о високом образовању

▪ Европска школа дебате	

3.5. Запошљавање младих

Број запослених у Пироту, према подацима из 2021. године, износи 17.052⁹ (324 на 1.000 становника), од тога је број запослених мушкараца 9.838 (58%), а број запослених жена 7.214 (42%). Учешће младих старости 15-29 година у укупној запослености износио је 14,5 одсто. Посматрајући број запослених по секторима делатности, највећи број радне снаге (40%) ангажован је у оквиру прерађивачког сектора, који заједно са трговином апсорбује половину укупно ангажоване радне снаге. Поред тога, отприлике једна четвртина од укупног броја запослених у Пироту запослена је у јавном сектору, што одговара републичком просеку. Главни разлог за далеко већу запосленост у прерађивачкој индустрији него у трговини, у поређењу са остатком земље, јесте присуство компанија „Tigar Tyres” и Тигар АД, који заједно ангажују скоро трећину свих запослених у Пироту.

Исте године број незапослених износио је 4.858 (92 на 1.000 становника), од чега је жена било 2.919, односно 60 одсто од укупног броја незапослених лица. Квалификациона структура незапослених који траже посао је јако неповољна – међу незапосленима доминирају лица са првим степеном стручне спреме, односно неквалификовани, као и лица са трећим и четвртим степеном средње стручне спреме чије учешће у укупном броју незапослених достиже 84 одсто. Од укупног броја незапослених, 18,2 одсто чине млади, старости од 15 до 30 година. Млади углавном тешко долазе до првог запослења, што је последица чињенице да послодавци нерадо примају на посао младе људе без искуства. И поред наведене чињенице, последњих десет година удео младих у укупном броју незапослених се константно смањује.

У циљу повећања запослености, Град Пирот спроводи неколико различитих програма, односно мера намењених незапосленим лицима. Примера ради, од 2011. године, у сарадњи са Националном службом за запошљавање (НСЗ), спроводи Локални акциони план запошљавања, који има веома висок степен реализације, од 95 до 100%. Поред тога, додатну помоћ младима и незапосленима у Пироту да пронађу посао, изаберу или промене каријеру и стекну неопходна знања и обуку за рад, пружају ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор и „Џоб инфо центар”. Додатно, у циљу подстицања развоја ИТ сектора у Пироту, 2019. године основан је регионални „Старт уп” центар Пирот.

Имајући у виду неповољну квалификациону структуру незапослених који траже посао, а у циљу повећања запошљивости незапослених лица, Локалним акционим планом запошљавања града Пирота за период од 2021. до 2023. године уведена је мера под називом Обуке за дефицитарна занимања на тржишту рада – обуке на радном месту. Суштина ове мере представља спровођење и организовање обука на радном месту, директно у компанији уз подршку ментора, у складу са потребама тржишта рада, као и каријерно усмеравање незапослених лица. Мера је намењена свим незапосленим лицима којима су потребна додатна знања и вештине за обављање конкретних послова за којима постоји потреба на локалном тржишту рада. Техничку подршку Граду Пироту у

---

9 РСЈП, Аналитичко извештајни систем ЈЛС.

спровођењу ове мере пружа ЗИП Центар за младе Пирот. Резултати спровођења ове мере за период 2021–2023. године показују да су од укупно 40 лица укључених у програм обука на радном месту, 24 њих (60%) млади, старости до 30 година, као и да су 19 лица одмах након спроведених обука добили запослење у компанијама у којима су се обучавали.

Поред наведене мере, младим, незапосленим лицима без радног искуства на располагању је и мера стручна пракса, која има за циљ стручно оспособљавање лица за самосталан рад у струци, као и мера субвенција за самозапошљавање, која подразумева стручну и финансијску помоћ незапосленима за отпочињање сопственог бизниса и радно ангажовање корисника субвенције. Иначе, Град Пирот је, у свом Локалном акционом плану запошљавања за период од 2021. до 2023. године, идентификовао рањиве групе (младе до 30 година, Роме, особе са инвалидитетом и вишкове запослених) као приоритете за добијање субвенција за самозапошљавање. На јавни позив незапосленима за доделу субвенција за самозапошљавање у 2023. години, који је реализовала Национална служба за запошљавање у сарадњи са Градом Пиротом, 16 одсто субвенција додељене су младима, старости до 30 година.

Осим субвенција за самозапошљавање, млади у Пироту, као и у остатку земље, који желе да започну сопствени бизнис, могу користити Програм подршке развоју предузетништву кроз финансијску подршку за почетнике у пословању и младе, који реализује Министарство привреде, у сарадњи са Фондом за развој Републике Србије. Програм је дефинисан тако да се један део инвестиционог улагања финансира бесповратним средствима, а други део повољним кредитом код Фонда за развој. Поред наведеног програма, млади у Пироту могу користити и бесплатну нефинансијску подршку за развој предузетништва, кроз тзв. Пакет услуга за жене предузетнице и младе, који се састоји од саветодавних услуга код започињања и развоја пословања, обука из области предузетништва и услуге менторинга. Наведене врсте подршке младима, који желе да започну сопствени бизнис, пружа канцеларија Регионалне развојне агенције Југ, која је једна од 17 акредитованих регионалних развојних агенција које послују под окриљем Развојне агенције Србије и преко којих се реализују програми Министарства привреде, за пружање финансијске и нефинансијске подршке намењени сектору микро, малих и средњих предузећа и предузетника и која у Пироту постоји почев од 2015. године.

Када је реч о запошљавању младих у Пироту, резултати истраживања¹⁰ ставова и потреба младих посредством „U-report“ платформе показују да 71 одсто младих жели да започне самостални посао, али највећи проценат њих (39%) не зна како да покрене сопствени посао, а значајан проценат испитаних (27%) нема финансијску подршку за отпочињање сопственог бизниса.

---

¹⁰ <https://serbia.ureport.in/opinion/3326/> .

Када се анализирају све напред наведене чињенице, стиче се утисак да, и поред тога што велики проценат младих има жељу да започне самостални посао, већи део њих је недовољно информисан о програмима финансијске и нефинансијске подршке која им је на располагању, а коју спроводе локална самоуправа, Национална служба за запошљавање, Регионална развојна агенција Југ и други.

Као главне проблеме у области запошљавања младих, чланови радне групе дефинисали су следеће:

- неинформисаност младих о тржишту рада, мерама подршке, могућностима за образовање, за промену каријере, могућностима за радну праксу и институционалну подршку
- недостатак радне снаге у дефицитарним занимањима
- мањак предузетничког и иновативног духа код младих.

SWOT анализа – запошљивост и мобилност

(Strengths) ЧАГЕ	(Weaknesses) СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Подршка локалне самоуправе кроз Локални акциони план запошљавања – стручна пракса, samozapošljavanje, обуке на радном месту, јавни радови... ▪ Подршка локалне самоуправе за подстицање предузетништва – јавни позив за жене предузетнице, подршка старим и уметничким занатима, подршка инвестицијама 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољно подстицајних мера за запошљавање младих ▪ Незаинтересованост послодаваца за пружање праксе младима ▪ Недовољна информисаност о могућностима запошљавања, samozapošljavanje и предузетништва ▪ Недовољна информисаност младих о постојању и раду

<p>(финансирање камате на инвестиционе кредите)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Сарадња Града са немачком организацијом Хелп ▪ Подршка локалне самоуправе за развој туризма у руралним подручјима ▪ Постојање локалног Савета за запошљавање ▪ Добра међуинституционална сарадња Града, Националне службе за запошљавање и организација за подршку пословању ▪ Едукације о свету рада кроз радионице активног тражења посла у средњим школама ▪ Постојање Цоб инфо центра ▪ Постојање Зип центра за младе ▪ Постојање Стартап центра ▪ Постојање канцеларије РРА Југ ▪ Постојање УОПК Пирот ▪ Постојање Слободне зоне Пирот ▪ Успостављен програм дуалног образовања ▪ Солвентност буџета Града ▪ Сајам запошљавања ▪ Постојање потенцијала за развој туризма ▪ Буџетски фонд за развој пољопривреде ▪ Стране инвестиције (Michelin, E-Miroglio...) 	<p>локалног Савета за запошљавање</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Страначко запошљавање ▪ Недостатак квалификоване радне снаге ▪ Недовољна информисаност младих о могућностима путовања у иностранство у склопу посебних програма (Млади у акцији, волонтерски кампови или други волонтерски програм) ▪ Недовољно интересовање младих за рад у руралном туризму и пољопривреди
<p>(Opportunities) ШАНСЕ</p>	<p>(Threats) ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање националних програма подршке запошљавању - субвенције НСЗ за samozapošljavanje, запошљавање теже запошљивих лица, обуке... ▪ Постојање Програма Фонда за развој за младе и почетнике у пословању ▪ Постојање Програма Фонда за иновациону делатност за стартап компаније 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Миграција младих ка већим градовима ▪ Низак животни стандард ▪ Глобална економска криза ▪ Незапосленост ▪ Ризик од сиромаштва младих ▪ Незаинтересованост младих за рад ▪ Висока стопа инфлације ▪ Минимална зарада на ниском нивоу

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Могућност рада од куће (за иностране фирме) ▪ Подстицање предузетништва ▪ Подстицање руралног туризма ▪ Привлачење страних инвестиција ▪ Отварање факултета у Пироту	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Непостојање платних разреда ▪ Рад на црно ▪ Дискриминација приликом запошљавања на старосној, родној и националној основи ▪ Ниске накнаде ангажованим лицима за време трајања стручне праксе ▪ Непостојање обавеза послодаваца по истеку трајања стручне праксе
--	---

3.6. Здравље, благостање и безбедност младих

Светска здравствена организација дефинисала је здравље као стање потпуног физичког, менталног и социјалног благостања, а не само одсуство болести и онеспособљености. Млади се уобичајено посматрају као најздравији део популације, те је углавном тежња за бригу о здрављу младих оријентисана ка пружању правих информација и правовременој превенцији, заснованој на оснивању и доношњу здравих одлука тј. изградњи здравих стилова живота и животних вештина. Млади људи, адолесцентни, представљају циљну групу за превентивно деловање у сваком домену, те и у домену здравства, па је тиме подизање свести о здрављу младих циљ ка којем треба тежити како на националном, тако и на локалном нивоу.

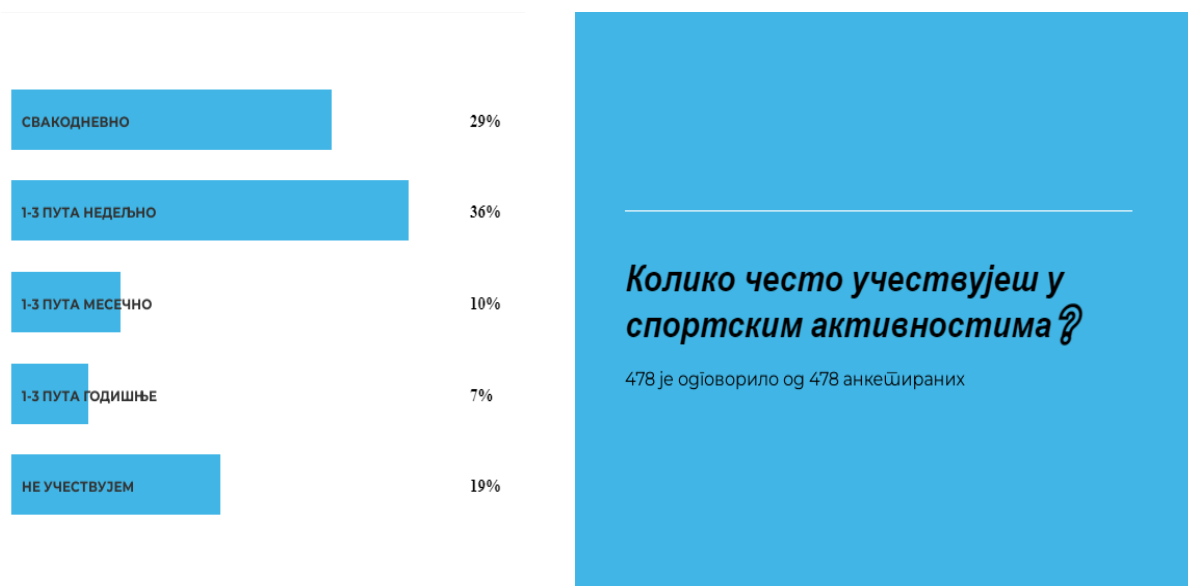
Здравствену заштиту становништва града Пирота на примарном нивоу здравствене заштите, обезбеђују Дом здравља Пирот, Завод за јавно здравље Пирот и Апотекарска установа Пирот, а на секундарном нивоу Општа болница Пирот. До недавно је у Дому здравља Пирот, у оквиру Службе за здравствену заштиту школске деце, постојало и Саветовалиште за младе, које је основано у циљу формирања здравих стилова живота и очувања здравља младих старости до 18 година. Едукације младих у Саветовалишту спроводио је тим стручњака сачињен од педијатра, психолога и гинеколога, а млади су могли да се саветују са стручним лицима о свим важним темама и изазовима са којима се сусрећу у току одрастања, као што су: алкохолизам, наркоманија, пушење, исхрана, адекватна физичка активност, ризична полна понашања, заштита од нежељене трудноће, заштита од полно преносивих болести, насиље, осећања и др. Међутим, услед недостатка лекара, рад Саветовалишта за младе тренутно је суспендован. Да у Пироту не постоје у довољној мери програми превенције ризичног понашања¹¹ (сексуално образовање, превенције болести зависности, дигитално насиље, вршњачко насиље и др), показују и резултати спроведеног истраживања, у коме се 30 одсто младих изјаснило да не зна за овакве програме, а 24 одсто њих сматра да нема доступних програма.

Адолесценција, као период транзиције ка одраслом добу, подразумева изузетно буран период истраживања, откривања и учења. У свом трагању за независности млади су неретко изложени ризицима који озбиљно могу угрозити како физичко, тако и ментално здравље младих и последично их приближити ризичним облицима понашања. За потребе

11 <https://serbia.ureport.in/opinion/3327/>.

израде ове Стратегије, у циљу добијања валидних података и сагледавања свеопште слике о информисаности младих о значају здравља и проблема које са собом носе девијантни облици понашања, на основу спроведених истраживања дошли смо до података да само 10,8% младих одлази код лекара, а 22,6% код зубара на редовне, превентивне прегледе, док се 63% младих јављају лекару, односно зубару само у случају неопходности. Анализа фокус групе на тему Здравље младих у Пироту, коју је у 2022. години организовало удружење грађана „Тернипе”, показала је да већина младих лекарима верује по потреби, односно да истом одлази у случајевима када код куће не могу да се лече „на своју руку”. Када је у питању одлазак код зубара, већина младих не одлази на редовне прегледе, већ по потреби, а као разлог томе наводе лоше услове у школским стоматолошким амбулантама и нељубазност особља у стоматолошкој ординацији у Дечјем диспанзеру.

Забрињавајући су подаци да је у Србији гојазан сваки пети одрасли становник (20,8%), сваки трећи пуши (31,9%), а сваки други становник (49,3%) свакодневно или повремено конзумира алкохол¹². Све ово условљава да се млађи људи са штетним животним навикама сусрећу све раније и да одређени број њих овакве обрасце понашања прихвата јер су им директно изложени у непосредном окружењу. Ипак, охрабрујуће је то да чак 62 одсто младих у Пироту води рачуна о исхрани и да се све већи број младих бави спортом. Спортom се редовно бави 65 одсто младих, а повремено 17 одсто њих¹³.

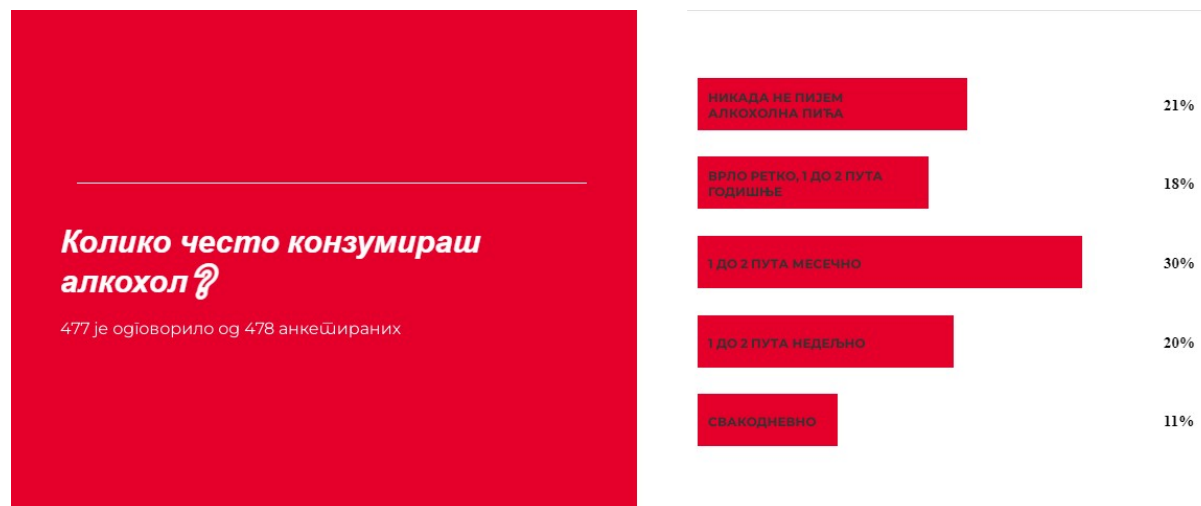

Болести завистности, које су све учесталије код младих, могу довести до тешких поремећаја психичког и телесног здравља младих, односно угрозити њихов правилан психофизички развој. Први сусрет са штетним животним навикама све је ранији, а иницијалне супстанце које се конзумирају најчешће су дуван, алкохол и канабиноиди, седативи. По питању конзумације цигарета и алкохола, млади имају негативнији став

12 РЗС, Истраживање здравља становништва Србије 2019.

13 <https://serbia.ureport.in/opinion/3327/> .

према пушењу него према конзумирању алкохола. У истраживању се 73% младих изјаснило да не пуши, док трећина младих конзумира алкохол једном до два пута месечно (30%). Забрињавајући су подаци да се 11% испитаника изјаснило да алкохол конзумира свакодневно, а 20% једном до два пута недељно¹⁴. Када је реч о другим психоактивним супстанцама, 86% испитаника никада нису конзумирали ниједну психоактивну супстанцу, односно дрогу.

У циљу унапређења здравља младих, потребно је више радити на стварању услова за развој здравих стилова живота, као и на информисању о важности избегавања ризика по здравље младих, али и о важности очувања и заштите животне средине. Важно је развијати иновативне и младима прилагођене и доступне програме превенције ризичног понашања, уз пуно поштовање приватности, као и програме усмерене ка развијању свести о штетности конзумирања алкохола, важности бављења спортом и рекреацијом за здравље.

Завод за јавно здравље Пирот, као институција која пружа здравствену заштиту на примарном нивоу, координира и реализује здравствено промотивне активности којима су обухваћени предшколци и ученици основних и средњих школа у Пироту. Циљ ових активности је информисаност, подизање нивоа свести, промена ризичног понашања и успостављање здравих стилова живота ради унапређења здравља свих људи у заједници, а нарочито деце и омладине. Активности које Завод за јавно здравље спроводи су превентивна предавања у основним и средњим школама на различите теме, као што су физичка активност, превенција пушења, наркоманије, алкохолизма, очување менталног здравља, полно преносиве болести, превенција ХИВ инфекције и др. Поред предавања, Завод за јавно здравље редовно обележава и поједине датуме из Календара јавног здравља у виду перформанса, уз учешће грађана којима поред савета, одговора на постављена питања, додељује и тематске лифлете и здравствено васпитни материјал, као и у виду конкурса за најбоље ликовне и литерарне радове у школама поводом Светског дана правилне исхране, Недеље дојења, Националне недеље здравља уста и зуба и других.

¹⁴ <https://serbia.ureport.in/opinion/3327/>.

Поред Завода, превентивним радом бави се и Комисија за превенцију наркоманије у школама, коју је 2018. године формирало Министарство здравља и у чијем саставу су представници здравства, просвете, судстава, полиције, Центра за социјални рад, невладиних организација, који делујући у складу са својом професионалним одређењем и мултидисциплинарним приступом, дају пуни допринос у реализацији превентивних предавања у основним и средњим школама пиротског округа.

Бављење спортом, нарочито у рекреативне сврхе, важно је да буде доступно свим младима, без обзира на имовинско стање и место живљења. У Пироту постоји квалитетна и разноврсна спортска инфраструктура, која представља основни предуслов за развој спорта у локалној заједници. У претходне две деценије Пирот је интезивно радио на развоју спортске инфраструктуре, изграђено је доста нових и реконструисано више постојећих спортских објеката, и то средствима из буџета Града, као и уз помоћ министарстава и програма прекограничне сарадње. Спортску инфраструктуру у Пироту чине следећи објекти: Спортска хала „Кеј”, затворени базен и отворени пливачки комплекс, који представљају најсавременије објекте ове врсте, градски фудбалски стадион, фудбалски терен са вештачком травом, Омладински стадион, Балон хала, сала Педагошке академије, градско клизалиште, адреналин парк, стрелјана, мини пич терени на три локације, трим стазе на Кеју и Сарлаху, тениски терени, градско скијалиште, стаза за ролере, отворени терени поред спортске хале „Кеј”, теретане на отвореном и спортски терени у приградским насељима и околним селима. Руковођење и одржавање наведених спортских објеката поверено је Спортском центру Пирот, чији је оснивач локална самоуправа, а који је поред одржавања, надлежан и за разноврсност спортског садржаја, промотивне активности у вези спорта, подршку предшколском, школском и рекреативном спорту и масовној физичкој култури, кроз организацију и споровођење различитих манифестација, стимулацију бављења спорта и здравог живота код свих категорија становништва.

Пирот данас има 57 спортских клубова и удружења, чиме оправдава епитет спортског града. Од спортова највише су заступљени фудбал, кошарка, рукомет, одбојка, атлетика, гимнастика, карате, бокс и други.

Град Пирот сваке године подржава програме у оквиру спорта кроз финансирање редовних годишњих програма спортских клубова, као и посебних програма – Божићна и Летња школа спорта. У 2023. години из буџета Града издвојена су средства у износу од 91.000.000 динара за редовне програме 57 спортских клубова, а за финансирање посебних програма још додатних 1.800.000 динара.

Програм Божићна школа јединствена је спортско-рекреативна манифестација у Србији намењена деци и младима, која сваке зиме за време зимског распуста обухвата око 3.000 деце и младих, који похађају преко 60 различитих школица спортова и креативних радионица и на тај начин квалитетно и активно проводе своје слободно време бавећи се спортом и стичући нове вештине. Основни циљ овог програма јесте да се деци и младима спорт учини доступним и да се код њих развије љубав према спорту која ће их водити ка перманентним физичким активностима. Манифестација се реализује већ 16 година и до сада је дала немерљиве резултате у смислу развоја и омасовљења спортских клубова у Пироту, а сви програми у току трајања манифестације су потпуно бесплатни.

Поред Божићне, Спортски центар Пирот реализује сваке године и Летњу школу спорта, која по истом принципу, нуди бесплатне програме спортских клубова деци и младима за време трајања летњег распуста.

Када се разматра питање безбедности младих као посебне друштвене групе, неопходно уважити специфичности ове групе, како на пољу претњи којима су изложени, тако и на пољу вредности које је потребно заштитити, а самим тим и начина на који се може постићи њихова безбедност. Млади су значајан ресурс сваког друштва, са потенцијалом да постану активни и продуктивни, али за многе од њих, на путу њиховог развоја, постоје бројни безбедносни изазови, ризици и претње. Чињеница је да су млади небезбедни и несигурни и то врло често у срединама где се то најмање очекује, као што су породица или школа.

Наведену чињеницу потврђују и резултати Анализе стања безбедности – истраживање јавног мњења, које је за потребе Града Пирота 2018. године спровела Агенција ПОП СТАР. Наиме, 58% одраслих и 64% испитаних ученика сматра да су школе место где се најчешће дешава вршњачко насиље.

Истраживање ставова младих, које је спровело Удружење грађана „Тернипе”, показује да је 58 одсто испитаника било жртва неког облика насиља. Притом, највећи проценат младих био је жртва психичког насиља (44,3%), затим вршњачког (39,8%) и дигиталног насиља (31,8%). Исто истраживање показало је да је више од трећине младих (35,2%) некада било дискриминисано и то најчешће по основу националности (19,3%) и социјалног статуса (17%).

Према подацима Центра за социјални рад, у првих десет месеци 2023. године евидентирано је 28 пријава за насиље у породици према младима старости 15-30 година, од чега је 21 особа женског, а седам мушког пола.

У циљу унапређења нивоа опште безбедности на територији града Пирота, 2016. године основан је Савет за безбедност града Пирота, који броји 15 чланова, представника Полицијске управе Пирот, Града Пирота, правосуђа, Центра за социјални рад, компаније Тигар Тајерс, здравствених организација и Одељења за ванредне ситуације.

Према подацима Полицијске управе Пирот за првих десет месеци у 2023. години извршено је 131 кривично дело од стране 126 учинилаца старости између 15 и 30 година. Највише учињених кривичних дела од стране младих везано је за члан 350 Кривичног законика који се односи на недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи и члан 204 тешка крађа.

Када је реч о безбедности младих у саобраћају, релативни индекс угрожености показује да је највећем ризику у Пироту изложена категорија учесника старости од 15 до 30 година. У периоду 2018 – 2022. године од 425 настрадалих лица¹⁵ у саобраћајним незгодама, 137 лица, односно једну трећину, чине млади старости од 15 до 30 година. У истом периоду број погинулих лица износи 16, од тога пет, односно (31%) из категорије младих (у Србији

---

15 Нацрт Стратегије безбедности саобраћаја града Пирота 2023 – 2027.

млади чине 20% погинулих лица). Млади у саобраћајним незгодама најчешће страдају у својству путника (50%). Посматрано по месецима у години, млади највише страдају у јулу.

У циљу подизања нивоа безбедности у саобраћају, Савет за безбедност саобраћаја организује радионице за све старосне категорије, па самим тим и за младе узраста 15-30 година. Радионица „Још увек возим“, која се усталила последњих година, намењена је ученицима завршних разреда средњих школа. Радионица је конципирана на бази личне исповести особе са инвалидитетом страдале у саобраћајној незгоди, која кроз приказ животне трагедије треба да утиче на свест младих како би они променили начин на који доживљавају саобраћај и упознали се са ризицима у којима се могу наћи.

Такође, у сарадњи са Агенцијом за безбедност саобраћаја и Министарством унутрашњих послова, протеклих година организовано је више едукација / радионица / кампања посвећених унапређењу безбедности младих учесника у саобраћају, као што су: „На матуру без аутомобила“, мото обуке у сарадњи са Асоцијацијом за безбедност мотоциклиста, „Живот за младе возаче“ на полигону НАВАК и друге.

Као главни проблем у области здравља и благостања младих, чланови радне групе дефинисали су следећи проблем:

- ментално здравље младих.

SWOT анализа – здравље и благостање младих

(Strengths) <i>CHAGE</i>	(Weaknesses) <i>СЛАБОСТИ</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање Дома здравља, Опште болнице, Завода за јавно здравље ▪ Постојање приватних здравствених установа ▪ Постојање локалног Савета за здравље ▪ Усвојен План јавног здравља ▪ Постојање Инклузивног центра ▪ Постојање Средње медицинске школе – Академија Доситеј ▪ Постојање добре (одличне) спортске инфраструктуре 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољно промотивних кампања за превенцију ризичног понашања (сексуално образовање, превенције болести зависности, дигитално насиље, вршњачко насиље и сл.) ▪ Недовољна подршка за одвикавање (болести зависности) ▪ Недовољан број лекара специјалиста ▪ Недовољна подршка деци и родитељима из осетљивих

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање бројних спортских клубова и Спортског савеза ▪ Сарадња локалних НВО са локалним институцијама: Центар за социјални рад, Дом здравља, Дом Културе, Музеј Понишавља, ПУ Пирот, Црвени крст и др. 	<p>друштвених група</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна подршка за очување менталног здравља младих ▪ Недовољна подршка у ресоцијализацији и реинтеграцији младих који су чиниоци кривичних дела ▪ Недовољна видљивост осетљивих категорија младих ▪ Недовољан број лекара у здравственим установама ▪ Мањак персоналних и педагошких асистената ▪ Архитектонске и информационе баријере за ОСИ ▪ Немогућност коришћења јавног превоза за ОСИ ▪ Непостојање комби превоза за ОСИ ▪ Непостојање услуга из области социјалне заштите које би пружале психосоцијалну подршку младима зарад очувања менталног здравља ▪ Непостојање услуга из области социјалне заштите које би имале социјално едукативни карактер
<p>(Opportunities) ШАНСЕ</p>	<p>(Threats) ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Измене законске регулативе ▪ Коришћење међународних развојних програма за побољшање капацитета у здравственим установама ▪ Развој асистивних технологија ▪ Финансирање специјализација лекара ▪ Стручно усавршавање здравствених радника ▪ Психолошко саветовалиште за младе ▪ Саветовалиште за родитеље ▪ Развијање услуга из области социјалне заштите које ће пружити психосоцијалну помоћ и подршку породици, самим тим и младима 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Економска нестабилност ▪ Утицај медија на очување менталног здравља ▪ Промовисање лоших вредности ▪ Пандемије ▪ Законска регулатива ▪ Недовољна улагања у здравствени систем ▪ Нестабилност у динамици спровођења појединих социјалних услуга

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Развијање услуга из области социјалне заштите које ће пружити социјално едукативне садржаје младима и породици уопште ▪ Постојање НВО за разне и специјализоване области	
--	--

3.7. Активизам и волонтеризам младих

Активизам младих представља друштвени ангажман младих који су окупљени око неке заједничке идеје и који кроз заједничко умрежавање и спровођење одређених пројеката доприносе својој заједници.

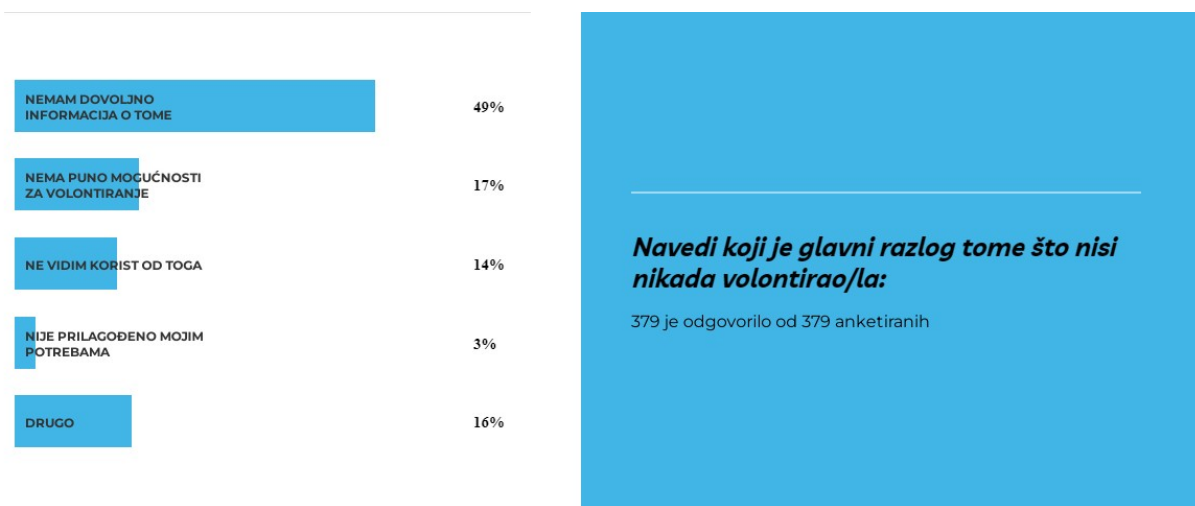
Активизам и активно учешће подразумевају, не само учествовање у некој активности, већ и учешће у процесу идентификације потреба и проблема, истраживању потенцијалних решења, доношењу одлука, као и планирању и спровођењу акција у заједници. Активно учешће младих представља окосницу сваке омладинске политике и због тога је неопходно да млади активно учествују како у креирању тако и у спровођењу омладинске политике на свим нивоима.

Обавеза укључивања младих у заједницу у Републици Србији, проистиче из међународних обавеза и документа, али и домаће законске регулативе, која директно или индиректно утиче, и то: Закон о младима, Стратегија за младе за период од 2023. до 2030. године, Закон о локалној самоуправи, Закон о волонтирању, Закон о удружењима и др.

Међутим, млади у Пироту су у веома малом броју чланови неких организација. Око 60% младих¹⁶ није члан ниједног спортског клуба, политичке партије, културно-уметничког друштва и удружења грађана. Свега 3% младих је члан културно-уметничког друштва, 5% члан неког удружења грађана, 3% политичке партије, док је 13% младих члан спортског клуба, а 11% члан ученичког/студентског парламента. Такође, највећи проценат младих (75%) никада није волонтирао у некој институцији или организацији, а као разлог за то наводе да нису имали довољно информација о волонтерским акцијама. Дигиталне платформе и алатке за комуникацију са ширим аудиторijом младих би требало да постану стандард у омладинском раду. Мотив за волонтирање млади виде у стицању нових знања и искустава, а волонтерске акције су најнеопходније у области хуманитарног рада, сматра 46 одсто младих.

---

¹⁶ <https://serbia.ureport.in/opinion/3325/>.

Већина младих у Пироту (70%) никада није учествовала у решавању неког проблема у свом граду, а могућности које млади имају за учешће у доношењу одлука у локалној управи, установама културе и спортским клубовима оцењују као осредње.

Од посебног значаја је укључивање младих у развој политика за младе, јер се тиме осигурава квалитетан одговор на све њихове потребе, али мора се имати у виду да се активизам младих најбоље развија и јача кроз групе какве су ОЦД, удружења која спроводе омладинске активности, КЗМ, ученичких парламената и сл. Битну друштвену али и политичку функцију врше удружења која спроводе омладинске активности. Осим тога, важан облик учешћа младих јесте учешће у раду институција и тела, путем различитих механизма – савета, ученичких и студентских парламената, радних група, редовних консултација, као и структурираног дијалога. Различити видови каријерног саветовања, неформалног образовања, тренинг за тренере, стицање вештина и знања, само су неки од видова којима се подстиче активно учешће младих и њихово оснаживање у решавању битних друштвених питања.

У Пироту постоји неколико удружења грађана чија је примарна област остваривања циљева унапређење омладинске политике и промоција права младих – Удружење грађана Освежење, Удружење грађана „Визија” Пирот, Удружење грађана Пирот Е Публика. Међутим, приметно је да су активности ових удружења последњих пар година, сведена на минимум или су потпуно обустављене.

Од осталих удружења, која између осталог спроводе и омладинске активности, постоје и Удржење за екологију и заштиту животне средине „ГЕА”, Удружење грађана „Тернипе”, Удружење „ПИРГОС”, неколико удружења жена и више спортских удружења.

Удржење за екологију и заштиту животне средине „ГЕА” ангажује у просеку око 15 волонтера годишње. У 2023. години спровели су седам волонтерских акција у оквиру Божићне школе екологије, 57 интерактивних радионица и 12 семинара. Радионице и семинаре које су организовали у 2023. години, похађало је укупно 375 младих.

Удружење грађана „Тернипе” ангажује просечно годишње преко 50 волонтера и спроводи десетак омладинских акција и преко 50 радионица, курсева, обука и кампова. Број младих који учествују у активностима које организују је већи од 200 на годишњем нивоу.

Центар дешавања омладинских активности у Пироту представљају Цоб инфо центар и ЗИП центар за младе. Цоб Инфо Центар је центар за пружање помоћи младима приликом налажења посла, избора или промене каријере, као и компанијама приликом проналажења и обуке одговарајуће радне снаге. Цоб Инфо Центар отворен је у оквиру пројекта „Знањем до посла” који финасира влада Швајцарске и Србије и који помаже смањење незапослености код младих кроз развој програма ваншколске обуке за оне послове који се траже на локалном тржишту рада. Цоб инфо центар основан је од стране конзорцијума којег чине Удружење грађана Освежење и ЗИП центар за младе – бизнис инкубатор. Иначе, Цоб инфо центар је регистровани Јавно признати организатор активности образовања одраслих за програм услуга каријерног вођења и саветовања.

ЗИП Центар за младе – бизнис инкубатор основан је од стране Града Пирота и Удружења грађана Пиргос. Делатност ЗИП центра састоји се у спровођењу процеса инкубације својим станарима и то кроз прединкубациону, инкубациону и постинкубациону фазу, као недвојивих целина читавог процеса. Основна мисија ЗИП центра је да олакша успостављање „start up” бизниса и да допринесе отварању нових радних места у Пироту, кроз свеобухватну подршку сектору МСПП у виду коришћења пословног простора и опреме и пружања инкубационих услуга станарима центра у почетним фазама њиховог развоја.

ЗИП центар за младе имао је снажну улогу и у оснивању регионалног „Start up” центра Пирот, који је отворен 2019. године захваљујући подршци Министарства за иновације и технолошки развој и Града Пирота, са циљем да се подстакне развој ИТ сектора. „Start up” центар је инкубатор за идеје и пословне подухвате младих амбициозних људи. Основна идеја је била да се помогне младим и креативним људима да започну свој бизнис, тако што ће им бити омогућени знатно повољнији услови у односу на тржиште.

Поред удружења грађана, млади имају прилику да, кроз волонтерски рад, дају свој допринос и у реализацији програма и пројеката које спроводи Црвени крст Пирот. Омладинска теренска јединица је настала као резултат активног рада великог броја младих волонтера, а функционише још успешније захваљујући семинарима дифузије, истраживања хуманитарног рада, едукације кадрова за предаваче из области „Борба против трговине људима”, учешћа на камповима и саветовањима по пројектима. Црвени крст Пирот ангажује 10 младих волонтерки, од којих су две похађале обуке у оквиру програма „Промоција хуманих вредности” и обуку Прву помоћ. Волонтерке учествују у око 40 акција које Црвени крст Пирот спроводи током године.

Узимајући у обзир континуирани пораст у коришћењу интернета у свакодневном животу и мало учешће младих у друштвено-политичком животу и у друштвеном ангажовању уопште, потребно је више комуницирати са младима преко друштвених мрежа и правовремено их информисати о могућностима које им се нуде за квалитетно коришћење слободног времена, учење и учешће у процесу доношења одлука за области које их интересују.

Као главне проблеме у области активизма и волонтеризма младих, чланови радне групе дефинисали су следеће:

- незаинтересованост младих
- неинформисаност младих
- недостатак емпатије
- миграције младих у друге градове и државе.

SWOT анализа – активизам и волонтеризам

(Strengths) <i>CHAGE</i>	(Weaknesses) <i>СЛАБОСТИ</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Подршка локалне самоуправе – финансирање пројеката из области омладинске политике ▪ Активна удружења грађана која у својим програмима укључују младе и спроводе активности за младе, са високим степеном међусобне сарадње у реализацији пројеката (Освежење, Тернипе, Звоно, ГЕА, Визија, ПИРГОС...) ▪ Постојање ђачких парламената у школама ▪ Сарадња локалних НВО са локалним институцијама: Центар за социјални рад, Дом здравља, Дом Културе, Музеј Понишавља, ПУ Пирот, Црвени крст и др. ▪ Сарадња локалних НВО са локалним медијима ▪ Солвентност буџета Града 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Канцеларија за младе није у функцији ▪ Недовољна информисаност младих о постојању програма за волонтирање и бенефита волонтирања ▪ Савета за младе није активан ▪ Недовољно интересовање младих за активно деловање у друштву ▪ Недовољна информисаност младих (лоша комуникација младих, појединаца и друштва) ▪ Мали број удружења младих ▪ Недостатак интересовања за постојеће активности ▪ Недостатак фестивала за младе (Укинути фестивал Освежење, „Outdoor” фестивал Јерма) ▪ Недовољно кампова за младе и недовољна искоришћеност постојећих ресурса за кампове, излете и сличне намене
(Opportunities) <i>ШАНСЕ</i>	(Threats) <i>ПРЕТЊЕ</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Промоција волонтеризма и активизма (медијски садржаји, кампови...) ▪ Укључивање младих од стране цивилног сектора ▪ Постојање различитих ЕУ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Незаинтересованост младих ▪ Неповерење у институције од стране младих ▪ Лоша законска регулатива везана за волонтирање ▪ „Затвореност” установа и институција у комуникацији са

<p>програма за волонтирање и мобилност – Европска иницијатива за солидарност, ЕРАЗМУС +, Уницеф...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање Закона о младима и Закона о волонтирању ▪ Волонтерски клубови и организације за младе – већа промоција и подршка 	<p>младима, бироктске процедуре смањују шансе младих да се изразе на начине на који они то желе, па често одустају од реализације идеја</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Промовисање негативног садржаја који директно утиче на младе ▪ Утицај масовних медија
--	--

3.8. Слободно време

Поред Канцеларија за младе, на нивоу локалне самоуправе важно је и постојање различитих простора у којима млади могу на квалитетан начин да проводе слободно време и реализују различите облике неформалног образовања.

Простори за младе пружају подршку младима али и актерима омладиске политике да спроводе мере и програме за младе са циљем остварења благостања младих. Омладински простори представљају места где се спроводе програми и сервиси за младе који побољшавају положај младих, њихову запошљивост и запошљавање, превенцију одлива мозга и миграција, социјалну искљученост, сиромаштво и потпомаже опште здравље и благостање младих.

У пракси су стандардизована три основна простора за младе који се међусобно разликују по сврси али и у просторном и програмском капацитету.

Омладински клуб је место / простор где се млади окупљају и проводе слободно време, а у којем се спроводе различити програми, пројекти и активности омладинског рада који подстичу њихов лични и социјални развој. Младима се пружају могућности да постану активни партнери у развоју друштва. Све активности су развојног и процесног карактера, а одржавају се под директном супервизијом компетентних омладинских радника/ца. Омладински клуб може бити основан и вођен од стране удружења младих и за младе, локалне самоуправе, школе, цркве или релевантне институције.

Омладински центар је место / простор где се млади окупљају да би слободно време испунили на користан начин (хобији попут театра, спорта, плеса), а у одређеним случајевима и ради стицања специфичних знања и вештина. У омладинском центру углавном се спроводе активности које спадају у области вршњачке едукације и рада са младима, нпр. учење страних језика, фотографије, рачунарства. Омладински центар пружа оне активности које недостају у широј заједници, било да су из културне, спортске или образовне сфере и омогућава неформалним групама, удружењима младих и за младе, канцеларијама за младе, њиховим (кровним) савезима да реализују програме и заједнички управљају програмима, а појединим случајевима и простором уколико је омладински центар вођен од стране више актера или савеза. Омладински центар може

имати и свој омладински клуб, а у њему се могу спроводити и програми/пројекти који се специфично баве омладинским радом. У примерима добре праксе, омладински центар представља установу чији је оснивач ЈЛС и која без накнаде подржава актере омладинске политике да одговорно спроводе целокупну омладинску политику на локалном нивоу. Међутим, омладинске центре могу оснивати и удружења младих и за младе, као и њихови (кровни) савези, али исто тако могу бити основани у партнерству између ЈЛС и удружења и њихових (кровних) савеза.

Омладински ресурсни центар (у даљем тексту ОРЦ) представља виши степен капацитивног развоја омладинског центра. Представља омладински центар који има капацитет за унапређење омладинске политике, јачање капацитета актера омладинске политике, и пружања услуга / сервиса / програма омладинског рада и неформалног образовања за младе. ОРЦ је простор који је намењен младима и актерима омладинске политике, не само у корисничком смислу него и у управљачком. Доприноси подизању капацитета актера омладинске политике и младих, те представља простор за размену знања и експертизе повезујући младе, практичаре/ке омладинског рада и неформалног образовања, истраживаче и доносиоце одлука. ОРЦ је простор у коме више актера омладинске политике умрежавају своје ресурсе и заједнички пружају сервисе и програме, као и што заједнички управљају простором / програмом, а у циљу пружања квалитетнијих услуга за младе. ОРЦ може да представља ресурс центар за актере омладинске политике у више ЈЛС, као и да редовно користи и промовише релевантна истраживања од интереса за младе.

Град Пирот нема стандардизовани омладински простор. Некадашњи Омладински културни центар, који је функционисао под окриљем Удружења грађана Освежење, је 2018. године прерастао у „Co-working” простор намењен младим професионалцима из области информационих технологија, а већ наредне, 2019. године је, уз подршку Министарства за иновације и технолошки развој и Града Пирота, постао „Start up” центар, односно инкубатор за идеје и пословне подухвате младих, амбициозних људи. „Start up” центар функционише у овиру ЗИП центра за младе – бизнис инкубатора, чији су оснивачи град Пирот и Удружење грађана Пиргос. Делатност ЗИП центра састоји се у спровођењу процеса инкубације својим станарима и то кроз прединкубациону, инкубациону и постинкубациону фазу, као недвојивих целина читавог процеса. Основна мисија ЗИП центра је да олакша успостављање „start up” бизниса и да допринесе отварању нових радних места у Пироту, кроз свеобухватну подршку сектору МСПП у виду коришћења пословног простора и опреме и пружања инкубационих услуга станарима центра у почетним фазама њиховог развоја. У инкубатору се налази 12 климатизованих пословних јединица просечне величине 25 m², као и заједничка сала за састанке опремљена потребном опремом која је на располагању станарима.

Велика већина младих у Пироту (85%)¹⁷ не зна да постоји Канцеларија за младе, а близу једне трећине (31%) њих је заинтересована за укључивање у активности Канцеларије. Скоро половина младих (43%) изјављује да у Пироту постоји јавни простор / омладински центар за провођење слободног времена младих, а са друге стране 38 одсто младих не зна за такав простор.

---

17 <https://serbia.ureport.in/opinion/3324/> .

Када је реч о начину на који млади најчешће проводе своје слободно време, исти проценат младих (32%) проводи у дружењу са пријатељима, као и уз рачунар, односно таблет или мобилни телефон. Квалитет начина на који млади проводе своје слободно време, највећи проценат младих (39%) је оценио средњом оценом. На питање шта највише недостаје граду како би млади своје слободно време проводили боље и квалитетније, највећи проценат младих (39%) изјаснио се за већи број кафића и клубова.

Шта по твој мишљењу недостаје у твој граду да би млади своје слободно време проводили боље и квалитетније ?

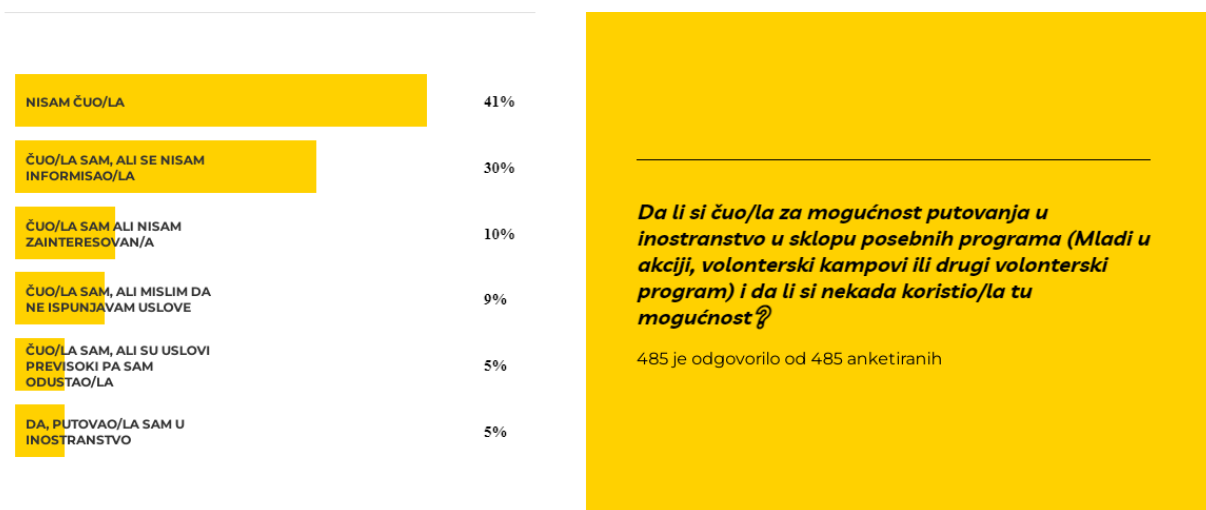
527 је одговорило од 528 анкешираних

Истраживање даље показује да половина младих у Пироту сматра да не постоје довољно културних дешавања за младе, а више од половине њих (53%) сматра да највише недостају концерти популарне музике.

Сличне ставове по питању слободног времена и културних садржаја изнели су и учесници истраживања спроведеног од стране Удружења грађана „Тернипе”, па се тако 62 одсто младих изјаснило да не присуствује догађајима и активностима које организују установе културе у граду из разлога што их такви догађаји не занимају, а 48 одсто њих сматра да су понуђени програми неатрактивни за младе. Од културних садржаја које би млади највише посећивали, поред концерата различитих музичких жанрова, млади наводе и филмске вечери на летњој сцени, књижевне вечери, поетске перформансе, ноћ графита, мултимедијалне едукативне садржаје о историји града и занимљивостима везаним за наш град.

Када говоримо о могућностима путовања у иностранство у склопу посебних програма (Млади у акцији, волонтерски кампови, Еразмус и др), 30% младих је чуло да могућност постоји, али се нису информисали о томе, а 41% њих није ни чуло да такве могућности постоје. Око 50% младих истиче како је недостатак новца разлог њихове смањене мобилности¹⁸.

¹⁸ <https://serbia.ureport.in/opinion/3326/> .

Као главне проблеме у области слободног времена и простора за младе, чланови радне групе дефинисали су следеће:

- недостатак простора за окупљање младих (за забаву, за квалитетно провођење слободног времена)
- недовољна видљивост и искоришћеност постојећих простора
- недостатак нових и различитих секција за младе (нпр. „адреналин” секције, секције из домаћинства – ткање, вез, декупаж и сл, информатичке секције – виртуелна предузећа, он-лине простори и слично)
- недостатак кампова за младе.

Приликом прикупљања података о информисаности младих у Пироту, у циљу сагледавања стања и анализе потенцијалних решења, уочен је недостатак у овој области. Наиме, истраживање је показало да млади нису довољно информисани о могућностима за младе у свом граду. Узимајући у обзир континуирани пораст у коришћењу интернета у свакодневном животу и недовољно учешће младих у друштвено-политичком животу и у друштвеном ангажовању уопште, потребно је више комуницирати са младима преко друштвених мрежа и правовремено их информисати о могућностима које им се нуде за квалитетно коришћење слободног времена, учење и учешће у процесу доношења одлука за области које их интересују.

SWOT анализа – слободно време и простори за младе

(Strengths) ЧАГЕ	(Weaknesses) СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Постојање добре (одличне) спортске инфраструктуре 	<ul style="list-style-type: none"> Непостојање омладинског центра који пружа интегрисане услуге за

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Постојање бројних спортских клубова и Спортског савеза ▪ Подршка локалне самоуправе спортским клубовима ▪ Постојање Стартап центра ▪ Постојање летње позорнице ▪ Постојање Инклузивног центра ▪ Постојање бројних годишњих манифестација (Пиротско културно лето, Међународни фестивал фоклора, Сајам пиротске пеглане кобасице, Салон књига и графике...) ▪ Постојање Џоб инфо центра ▪ Постојање Зип центра за младе ▪ Установе културе (Дом културе, Музеј Понишавља, Народна библиотека, Галерија...) 	<p>младе</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Непостојање биоскопских пројекција на отвореном ▪ Недовољна партиципација младих у осмишљавању културно-образовних, спортских и других забавно-рекреативних програма ▪ Отежана доступност културним и спортским садржајима младих са села ▪ Недовољно културних програма намењених младима ▪ Недовољна информисаност младих о културним дешавањима ▪ Недовољан број угоститељских објеката за забаву младих (дискотеке, клубови, кафићи...) ▪ Непостојање простора за младе у сеоским насељима ▪ Непостојање простора за адреналин активности ▪ Непостојање уређеног простора на брду Сарлах ▪ Недовољно развијена еколошка свест младих ▪ Недовољно одржавање јавних простора ▪ Недовољна искоришћеност туристичких потенцијала и природног окружења града Пирота
<p>(Opportunities) ШАНСЕ</p>	<p>(Threats) ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Могућност коришћења националних и међународних фондова намењених пројектима и програмима који су усмерени на младе • Међународна и регионална сарадња • Оснаживање омладинских организација • Увођење нових сервиса за младе и конкурса за финансирање НВО • Промоција различитих активности 	<ul style="list-style-type: none"> • Закон о играма на срећу • Незаинтересованост младих • Неразвијене омладинске организације • Млади су оптерећени друштвеним мрежама и виртуелним светом • Одлазак младих у друге градове и државе ради школовања

кроз секције у школама или установама културе	
--	--

4. ВИЗИЈА

Млади у Пироту су активни и равноправни учесници у свим областима друштвеног живота, који уз подршку друштва у потпуности развијају своје потенцијале и доприносе личном и друштвеном развоју и добробити.

5. ОПШТИ ЦИЉ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

Општи циљ	Показатељ ефеката	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
Унапређен квалитет живота, неформално образовање младих и развијен волонтеризам и активизам код младих	Стопа незапослености младих (%)	18,2 (2021)	? (15% на националном нивоу 2030.)	РСЈП, Аналитичко-извештајни систем ЈЛС
	Удео младих волонтера у популацији младих (%)	1,1 (2022)	?	Извештај о раду КЗМ

Посебан циљ	Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
1. Унапређени и функционални просторни капацитети, услуге и инструменти за спровођење омладинске политике	Број објеката у јавној својини које млади и удружења младих и за младе користе и у којима се континуирано спроводе активности за младе			Извештај о раду ГУ
	Успостављен и опремљен омладински простор	Не	Да	Извештај о раду ГУ

	Успостављено функционисање Савета за младе	Не	Да	Извештај о раду ГУ
Посебан циљ 2. Унапређен и доступан систем формалног и неформалног образовања, као предуслов за лични раст и развој младих	Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
	Процент младих који су похађали додатне курсеве и обуке који нису саставни део школских и студијских програма	56% (2023)	?	Извештај о раду КЗМ, Истраживање положаја и потребе младих
	Број организованих обука и едукација младих, годишње	?	?	Извештај о раду КЗМ
	Број јавно признатих организатора активности за континуирано образовање одраслих (ЈПОА)	2 (2023)	?	Агенције за квалификације
Посебан циљ 3. Млади су активни учесници друштва у локалној	Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
	Број предлога и нацрта одлука и докумената			Извештај о раду ГУ

заједници	јавних политика од интереса за младе на које су млади давали мишљење			
	Удео младих који су волонтирали у последњих годину дана (%)	1% (ГЕА, Тернипе, Црвени крст)		Извештај о раду КЗМ
	Број омладинских акција и пројеката, годишње	175 (ГЕА, Тернипе, Црвени крст)		Извештај о раду КЗМ
Посебан циљ 4. Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, које доводе до социјалног и економског осамостаљивања	Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
	Учешће младих у укупној запослености (%)	14,5 (2021)		Аналитички сервис РСЈП
	Удео младих жена предузетница у укупном броју младих предузетника (%)			АПР
	Број корисника иновативног модела обука на радном месту из	10 (2023)		Џоб ино центар

	категорије младих, годишње			
	Број програма за запошљавање и развој предузетништва младих	5 (2023) (Самозапошљавање, Моја прва плата, Програм за почетнике ФЗР, Хелп, Реинтеграција)		КЛЕР и НСЗ
Посебан циљ 5. Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих	Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност (2028)	Извор верификације
	Успостављен рад Саветовалишта за младе	Не	Да	Извештај о раду Дома здравља
	Број превентивних кампања, едукација, радионица циљу очувања физичког, менталног и репродуктивног здравља младих			Савет за младе Савет за здравље Дом здравља
	Број програма са спортским садржајем, годишње			СЦ Пирот

6. МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА И АНАЛИЗА ЊИХОВИХ ЕФЕКТА

Посебан циљ 1. Унапређени и функционални просторни капацитети, услуге и инструменти за спровођење омладинске политике

За постизање овог циља планиране су следеће мере:

Мера 1.1. Унапредити квалитет рада Канцеларије за младе

Мера 1.2. Успоставити функционалан Омладински простор у складу са дефинисаним стандардима

Мера 1.3. Унапредити механизме деловања и капацитета субјеката омладинске политике у области креирања, спровођења и праћења развоја омладинске политике у локалној заједници

Мера 1.4. Унапредити састав, улогу и утицај Савета за младе града Пирота

ОПИС МЕРА

Мера 1.1. Унапредити квалитет рада Канцеларије за младе

Битни механизми за развој и спровођење омладинске политике и омладинских активности на локалном нивоу су канцеларије за младе и савети за младе. Закон о младима¹⁹ наводи да се канцеларије за младе оснивају ради обезбеђивања услова за активно укључивање младих у живот и рад друштвене заједнице, оснаживања младих, пружања подршке организовању различитих друштвених активности младих, учењу и креативном испољавању потреба младих.

Мером се подразумева унапређење услова за постојање Канцеларије за младе града Пирота у складу са стандардима рада канцеларија за младе и компетенција координатора канцеларије за младе, у којој раде професионалци за области омладинске политике, пројектног управљања, стратешког планирања, управљања људским ресурсима, организацију догађаја, а одлуке су утемељене на утврђеним потребама младих у локалној средини; постојање локалних акционих планова који омогућавају планирање, имплементацију и праћење реализације активности намењене младима; постојање буџета за имплементацију ЛАП и активности Канцеларије за младе и одговарајућег број запослених са уговором на неодређено, који је одређен минималним стандардима рада канцеларије за младе у складу са бројем становника ЈЛС.

Врста мере: институционално – управљачко – организациона

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

---

¹⁹ Закон о младима („Службени гласник РС”, број 50/11 и 116/22 – др. закон), чланови 17. и 18.

- Обезбедити простор и потребан број запослених и за рад Канцеларије за младе града Пирота
- Обезбедити финансирање материјалних трошкова КЗМ средствима из локалног буџета
- Обучити координаторе/ке КЗМ за пружање услуга у складу са донетим стандардима квалификације и компетенцијама
- Успоставити систем праћења и самовредновања квалитета рада у КЗМ
- Спровести истраживања потреба и ставова младих приликом планирања програма намењених младима на основу систематизованих података
- Подршка младима у реализацији омладинских активности, предузимању иницијативе и њиховом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука које доприносе личном и друштвеном развоју
- Информисање младих о активностима КЗМ и њиховом укључивању у исте, уз вођење рачуна о доступности услуга, посебно младима из осетљивих група
- Успоставити сарадњу Канцеларије за младе са Националном асоцијацијом канцеларија за младе, Кровном организацијом младих Србије (КОМС), Националном асоцијацијом практичара/ки омладинског рада (НАПОР) и другим релевантним организацијама

Мера 1.2. Успоставити функционалан Омладински простор у складу са дефинисаним стандардима

У циљу осигурања квалитета у раду са младима, неопходно је успоставити омладинске просторе у складу са дефинисаним стандардима и подићи компетенције оних који раде са младима у неформалном образовању. Омладински простор представља простор у коме се реализују политике усмерене на директан рад са младима. Он представља везу између планираних политика (ЛАП) и њихове реализације у конкретне програме и омладинске иницијативе. Омладински простори су отворени за све младе и баве се оснаживањем младих кроз неформално образовање и радионице за активно учешће у друштву, организовањем културних, спортских и хуманитарних дешавања за младе, организовањем програма за квалитетно провођење слободног времена.

Ради формирања омладинског простора (Омладинског клуба или центра) неопходно је спровести истраживање о моделима и стандардима рада простора за младе, као и о њиховом садржају.

Врста мере: институционално – управљачко – организациона

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Донети одлуку о оснивању и опремању омладинског простора на локалном нивоу у складу са дефинисаним стандардима
- Спровести обуку запослених у КЗМ о стандардима рада омладинских простора

- Спровести обуке запослених у ЈЛС, КЗМ и удружења младих и за младе да укључују младе у креирање годишњих програма унутар омладинског простора
- Спровести обуке запослених у ЈЛС, КЗМ и удружења младих и за младе да своје услуге и програме унутар омладинског простора прилагоде младима са инвалидитетом
- Обезбедити средства за спровођење активности у омладинском простору кроз ЛАП
- Спровести анализу изводљивости успостављања дигиталног омладинског простора

Мера 1.3. Унапредити механизме деловања и капацитета субјеката омладинске политике у области креирања, спровођења и праћења развоја омладинске политике у локалној заједници

Стварање подстицајних услова за активно укључивање младих у одлучивање о питањима од стратешког значаја за развој друштва веома је важан предуслов за изградњу демократског, отвореног и богатог друштва. Млади људи морају имати право да се њихов глас чује. Учешће младих у институцијама и процесима помаже младима да преузму одговорност за сопствену будућност, али и будућност друштва, које такође помаже младима да постигну аутономију.

Мера је усмерена на подизању капацитета службеника за младе у ЈЛС, формалних и неформалних удружења младих, ученичких и студентских парламената, удружења за младе и удружења младих за учешће у развоју, спровођењу и вредновању докумената јавних политика заснованих на налазима анализа и истраживања.

Ова мера ће се реализовати и преко различитих активности (обуке, вебинари, студијске размене итд.) усмерених на јачање капацитета запослених у институцијама које су носиоци креирања, спровођења и праћења омладинске политике у календарској години, али и капацитета свих осталих субјеката омладинске политике, водећи рачуна о родној заступљености.

Врста мере: подстицајна и информативно – едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Обучити представнике/це КЗМ и запослених у ЈЛС у области креирања, имплементације и праћења документа јавних политика у области омладинске политике
- Укључити младе у процес доношења, спровођења и праћења локалних докумената из области омладинског сектора у складу са испитаним потребама младих
- Дефинисати механизам за прикупљање, обраду и анализу података о положају младих и реализацији омладинских активности
- Дефинисати механизам за извештавање и размену информација о реализованим годишњим средствима за спровођење омладинске политике

- Обезбедити финансијску подршку за пројекте и програме КЗМ за размену знања, искустава и пракси у домену креирања, спровођења и праћења локалних омладинских политика
- Обезбедити континуирано информисање младих о положају и потребама младих укључујући напредак у спровођењу ЛАП и Стратегије за младе

Мера 1.4. Унапредити састав, улогу и утицај Савета за младе града Пирота

Јасна формална улога и правно устројство Савета за младе са јасно дефинисаним овлашћењима и улогама представља минимум услова за функционално постојање и продуктиван рад Савета. Савет за младе је саветодавно тело које подстиче, усклађује и прати активности у вези са развојем, остваривањем и спровођењем омладинске политике на локалном нивоу и предлаже мере за њено унапређивање. Град Пирот има формиран Савет за младе одлуком Општинског већа општине Пирот о образовању савета из 2008. године. У 2010. години промењен је део састава Савета за младе. Савет за младе града Пирота нема пословник или правилник о раду, нити план или програм рада. Савет за младе града Пирота не састаје се неколико година уназад и нема посебну страницу на сајту града нити званичну страницу на некој од друштвених мрежа. Према истраживању које је спровела Кровна организација младих Србије²⁰, Савет за младе града Пирота спада у пету групу развијености локалних савета за младе – савети за младе основани да би се задовољила форма.

Основни циљ ове мере јесте јачање капацитета Савета за младе, кроз доношење пословника о раду и програма рада, којим би се регулисала редовност одржавања седница, начин подношења иницијатива од стране младих, област рада и слично, као и његово активно учешће при реализацији омладинске политике на локалу. Како би се побољшала функционалност Савета за младе потребна је сарадња са удружењима младих и за младе, неформалним групама и ученичким парламентима, како би Савет за младе био репрезентативан глас младих и како би се подржао рад ових организација.

Врста мере: институционално – управљачко – организациона

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Донети Пословник о раду и Програм рада Савета за младе, којим би се регулисао број чланова савета за младе, начин избора, начин и програм рада савета, сарадња са другим актерима, као и конкретни задаци савета за младе, редовност одржавања седница, начин подношења иницијатива од стране младих, област рада и слично
- Успоставити редовно сазивање седница Савета за младе и ојачати сарадњу између представника младих и представника институција у Савету за младе
- Информисати субјекте омладинске политике и и доносиоце одлука у локалној самоуправи о улози и значају Савета за младе и указати на предности које функционалан Савет за младе доноси младима у локалној самоуправи

---

20 <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/08/Lokalna-omladinska-polltika-u-RS-FINAL-1.pdf> .

- Укључити Савет за младе у изради буџета локалне самоуправе

- Одржавати редовне контакте са ђачким парламентима и омладинским организацијама (присуство седницама Савета) како би Савет за младе био репрезентативан глас младих и како би се подржао рад ових организација

Посебан циљ 2. Унапређен и доступан систем формалног и неформалног образовања, као предуслов за лични раст и развој младих

За постизање овог циља планиране су следеће мере:

Мера 2.1. Развој програма неформалног образовања који подижу капацитете младих за већу запошљивост

Мера 2.2. Континуирано радити на стварању услова за унапређење квалитета формалног образовања

Мера 2.3. Континуирано спроводити програме омладинског рада у сарадњи са локалним партнерима

Мера 2.4. Унапређење квалитета и доступности омладинског рада и обезбеђење његовог препознавања међу младима

Мера 2.5. Подршка младима из осетљивих група за укључивање у формално и неформално образовање и за квалитетно запошљавање

ОПИС МЕРА

Мера 2.1. Развој програма неформалног образовања који подижу капацитете младих за већу запошљивост

За повећање запослености младих, неформално образовање, односно стицање посебних вештина и учење кроз практични рад, представљају кључни механизам. Из тог разлога је важно афирмисати и подржати програме организација које се баве неформалним образовањем младих и за младе и ојачати њихове капацитете. Истовремено, важно је препознати које су вештине потребне у будућности за подстицање запошљавања, samozapoшљавања, предузетништва и социјалног предузетништва, односно, подизања квалитета живота младих. Притом, потребно је обезбедити приступачност програма, која подразумева, пре свега, креирање програма у сарадњи са младима из осетљивих група, обезбеђивање физичке приступачности, пуног приступа информацијама и комуникацији. Због тога се у креирању програма полази од потреба младих одређене заједнице, доступних ресурса и дефинисања циљева, организовањем консултација са младима. Такође, потребно је информисати младе о понудама тих програма, кроз формирање базе доступних курсева, семинара и тренинга неформалног образовања.

Врста мере: информативно – едукативна и институционално – управљачко – организациона

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Развијање свести и мотивисање младих о потреби за личним развојем и усавршавањем кроз промовисање концепта целоживотног учења и програма неформалног образовања
- Организовање и спровођење бесплатних програма неформалног образовања (семинари, радионице, предавања, обуке, едукације, трибине, округли столови и слично) прилагођених потребама и интересовањима младих
- Подржати реализацију обука за почетнике и активне младе у бизнису
- Развој он-лине курсева неформалног образовања који подижу капацитете младих за већу запошљивост
- Радити на унапређењу информисања младих, као и на креирању већег и квалитетнијег медијског садржаја за младе и о њима
- Формирање базе понуде програма неформалног образовања
- Развој Регионалног тренинг центра за континуирано образовање одраслих
- Развој партнерства у неформалном образовању између локалне самоуправе (КЗМ), цивилног сектора и образовних институција

Мера 2.2. Континуирано радити на стварању услова за унапређење квалитета формалног образовања

Значај формалног образовања огледа се у личном и професионалном развоју младих пре уласка на тржиште рада, тако да је континуирана подршка релевантних институција иновативним програмима учења, наставницима и стручним сарадницима неизоставна када је реч о унапређењу квалитета формалног образовања. У ту сврху неопходно је укључити све чиниоце: надлежно министарство, локалну самоуправу, образовне институције, младе и привреду. Потребе младих за учењем захтевају проширење образовних могућности и модернизацију образовног система. Знања и вештине стечене у формалном образовању у већини случајева недовољна су за запослење младих, будући да постоји јаз међу вештинама које траже послодавци и оних које лица која траже посао поседују. Повезивањем образовних институција са привредом и увођењем дуалног образовања, као модела који пружа и теоријска и практична знања младима, дошло је до унапређења система практичног оспособљавања младих и подизања нивоа функционалног знања по завршетку школовања.

Врста мере: подстицајна и обезбеђење добара и пружање услуга

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Иницирати отварање нових образовних профила у средњим школама
- Обезбедити простор и техничку подршку за отварање Факултета организационих наука
- Развити додатне програме дуалног образовања за одређене образовне профиле

- Развити и континуирано спроводити нове ваннаставне активности у средњим школама
- Финансијска подршка студенатима за дефицитарна занимања

Мера 2.3. Континуирано спроводити програме омладинског рада у сарадњи са локалним партнерима

Законом о младима²¹ дефинисано је да омладински рад представља онај део омладинских активности које се организују са младима и за младе, заснивају на неформалном образовању, одвијају у оквиру слободног времена младих и предузимају ради унапређивања услова за лични и друштвени развој младих у складу с њиховим потребама и могућностима и уз њихово добровољно учешће. Досадашња пракса имплементације програма омладинског рада показује да не постоје програми омладинског рада који имају дугорочнији карактер, већ се већина организује и спроводи кроз полугодишње и годишње пројекте, што не осигурава ширу доступност, системску примену и одрживост, као и даљи развој компетенција. То је разлог да омладинске и организације за младе спровode интегрисане услуге за младе у сарадњи са локалним институцијама образовања, здравља, социјалне заштите, културе, медијима, бизнисом, организацијама младих и за младе и другим организацијама цивилног сектора, уз обавезну консултацију са младима.

Врста мере: подстицајна и информативно – едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Акредитација организација младих и за младе за примену и унапређење стандарда омладинског рада (НАПОР)
- Подржати активности развоја и реализације интегрисаних услуга за младе, са посебним фокусом на НЕЕТ младе и младе у руралним срединама
- Организовати обуке за подизање компетенција запослених у ЈЛС/КЗМ за пружање интегрисаних услуга младима
- Спровести обуке за оснаживање локалних удружења младих и за младе, канцеларија за младе и других локалних актера да прикупљају и извештавају о пруженим интегрисаним услугама за младе
- Успоставити континуирану сарадњу између реализатора програма омладинског рада и локалних институција надлежних за области од интереса за младе, медија, пословног сектора и др.
- Обезбедити финансијска средства за програме омладинског рада који су усмерени на рурална подручја

---

21 („Сл. гласник РС”, бр. 50/2011 и 116/2022 - др. закон).

- Унапређење видљивости програма које спроводе организације цивилног друштва и које укључују младе и ширу јавност (родитеље)

Мера 2.4. Унапређење квалитета и доступности омладинског рада и обезбеђење његовог препознавања међу младима

Омладински рад је планиран програм образовног карактера, креиран са сврхом пружања подршке младима у процесу осамостаљивања, тако што им омладински радник/ца помаже у личном и социјалном развоју како би постали активни чланови/це друштва и учесници/це у процесу доношења одлука. Идеја омладинског рада је креирање сигурног окружења и могућности за активно учешће младих на добровољној основи у процесу стицања вештина, компетенција и знања. Омладински рад је: комплементаран формалном образовању, спровођен од стране омладинских радника/ца и спроводи активности које користе методе неформалног образовања и информисања.

Кроз ову меру омогућује се развој омладинског рада на локалу усаглашен са стандардима који постоје на националном нивоу. Дугорочно ово ће резултирати континуираним програмима за младе и самим тим континуираној подршци младима у осамостаљивању. Како би се укључио што већи број младих у програме неформалног образовања, радиће се на повезивању потреба младих и креирању програма који треба да задовоље потражњу. Програми треба да обухвате различите психосоцијалне активности, активности социјалне кохезије, међукултурну размену младих, посебно из аспекта повезивања младих из различитих миграционих група. У свим програмима, пројектима и активностима омладинског рада као неформалног образовања, инклузиван приступ биће у фокусу.

Врста мере: информативно – едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Утврдити потребе за развој услуга омладинског рада на локалном нивоу и запошљавање омладинских радника
- Успоставити механизме информисања и мотивисања младих, користећи разноврсне канале информисања, за укључивање и активно учешће младих у програм омладинског рада
- Подржати удружења младих и за младе која спроводе омладински рад у процесу стицања статуса ЈПОА
- На годишњем нивоу прикупљати податке о мишљењу и ставовима младих о програмима неформалног образовања и омладинског рада које спроводе реализатори програма
- Подржати креирање и спровођење неформалног образовања и дугорочних програма омладинског рада који одговарају на потребе младих, са посебним фокусом на младе из група које су у ризику од социјалне искључености, са равномерном територијалном заступљеношћу
- Подизати капацитете организација младих и за младе у области прикупљања средстава

Мера 2.5. Подршка младима из осетљивих група за укључивање у формално и неформално образовање и за квалитетно запошљавање

Међусекторска сарадња и умреженост актера из различитих система представљају приоритет у стварању услова за свеобухватну образовну подршку младима из осетљивих друштвених група. Млади из осетљивих друштвених група немају исту стартну позицију у односу на младе из опште популације, те је потребно посебну пажњу усмерити на информисање, едуковање и креирање програма подршке за запошљавање младих из осетљивих друштвених група.

Врста мере: подстицајна и информативно – едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Креирање и спровођење прилагођених обука за младе из осетљивих група за већу запошљивост (едукације / курсеви / школе страног језика, организација обука из програмирања и других профитабилних занимања која могу да се раде од куће за младе са инвалидитетом и др.)
- Пружање услуге каријерног вођења и саветовања за младе из осетљивих друштвених група
- Обезбедити годишње стипендије ученицима и студентима са инвалидитетом
- Обезбедити стипендије младима са непотпуним средњим образовањем за наставак школовања
- Обезбедити бољу информисаност родитеља, деце и читаве заједнице о концепту инклузивног образовања путем средстава јавног информисања, јавних акција, трибина, едукација
- Организација радионица на којима ће млади који су се успешно осамосталили делити своја искуства са младима у програмима припреме за осамостаљивање

Посебан циљ 3. Млади су активни учесници друштва у локалној заједници

За постизање овог циља планиране су следеће мере:

Мера 3.1. Подстицање волонтирања и активизма код младих

Мера 3.2. Подстицати друштвени активизам међу младима и повећати њихово учешће у процесима доношења одлука

Мера 3.3. Стварање услова за учешће младих у креирању и спровођењу културних и медијских садржаја за младе

Мера 3.4. Подстицање информисаности младих о програмима мобилности

Мера 3.5. Развијени механизми у функцији обезбеђивања оптималног износа опредељених средстава за младе из буџета града

ОПИС МЕРА

Мера 3.1. Подстицање волонтирања и активизма код младих

У складу са принципом друштвене одговорности и солидарности, млади треба активно да допринесе изградњи и неговању друштвених вредности и развоју своје заједнице, нарочито путем различитих облика волонтерских активности и да изражавају међугенерациску солидарност и активно раде на стварању услова за једнако и пуно учешће у свим аспектима друштвеног живота сваке младе особе. Волонтеризам позитивно утиче на развој личности и стицање важних компетенција за даљи професионални и лични развој младих, а уједно и доноси добробит целокупном друштву.

У оквиру ове мере, посебна пажња ће се посветити укључивању неформалних удружења младих, ученичких и студентских парламената у волонтерске активности и обуци младих и организатора волонтерских услуга за волонтирање у регуларним ситуацијама и у ванредним ситуацијама. Радиће се и на оснаживању одрживости заједнице ученичких парламената и њиховом доприносу у јачању компетенција за одговорно учешће у демократском друштву међу вршњацима.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Спровести обуке о волонтерском менаџменту за организаторе волонтерских услуга (удружења, КЗМ, образовне, културне и спортске установе)
- Подршка организацији локалних волонтерских кампова
- Информисати младе о различитим програмима и временским захтевима ангажмана и представити све добробити које они и заједница имају од њиховог укључивања
- Повећати степен инклузије институција ученичких / студентских парламената у омладинском сектору
- Развити процедуре комуникације и укључивања младих у рад омладинских организација и различите фазе пројеката
- Омладински рад на терену
- Награђивање волонтера (неновчане награде)

Мера 3.2. Подстицати друштвени активизам међу младима и повећати њихово учешће у процесима доношења одлука

Учешће грађана у процесима доношења одлуке јесте један од темељних принципа добре демократске праксе и доброг управљања. Оно почива на праву грађана да учествују у доношењу одлука и политика које утичу на њихове животе. Да би демократија као облик политичког режима функционисала неопходно је имати активне грађане, грађане који партиципирају у оквиру демократског система. Зато је неопходно да и млади учествују у процесима доношења одлука.

Врста мере: информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Успостављање института Омладинске столице у локалном парламенту
- Дијалог младих са градоначелником и осталим функционерима
- Успостављање јасних канала комуникације и правила односа са доносиоцима одлука, а посебно са представницима власти
- Додатно информисати и едуковати младе у погледу демократских вредности, партиципације у доношењу одлука, о политичком систему и култури, грађанским и политичким правима
- Информисати младе о Европској унији, процесу европских интеграција, начинима на које они могу допринети европским интеграцијама, као и утицају на свакодневни живот грађана, могућностима које чланство у ЕУ пружа овој популацији

Мера 3.3. Стварање услова за учешће младих у креирању и конзумирању културних и медијских садржаја за младе

Подаци указују на то да активно учешће у креирању и конзумирању културних и медијских садржаја за младе у друштву данас није довољно развијено. Млади желе разноврснију понуду културних дешавања и бољу информисаност о културним дешавањима у граду. Како би културна и медијска понуда за младе била богатија и доступнија, мора се радити на пружању сталне подршке установама културе и медијима који активно укључују младе у организацији и реализацији својих пројеката. Такође, континуирано се треба радити и на промоцији пројеката из области културе, како би млади благовремено били обавештени о могућностима које им се пружају. Ова мера би требало да допринесе стварању квалитетнијих и адекватнијих културних и медијских садржаја који су прилагођени потребама и интересовањима младих.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Укључивање младих у креирање садржаја за младе у области културе (институције културе / омладински радник/ца у култури и организација младих)
- Укључивање младих у креирање садржаја за младе у области медија

- Подршка младим уметницима за креирање ауторских културних садржаја
- Обучити младе кроз неформално образовање да критички проматрају и просуђују пласирани садржај у медијима
- Креирање инфо портала за младе који садржи понуду програма, конкурса, стипендија, актуелности из области омладинске политике, најаве актуелних дешавања из области културе, спорта, списак и контакте клубова, организација и институција важних за младе итд.

Мера 3.4. Подршка спровођењу и информисаности младих о програмима мобилности

Мобилност младих на националном, регионалном, европском и ширем, интернационалном нивоу, јача њихов лични и професионални развој, подстиче оснаживање за активно учешће у демократском друштву, јачање организација младих, подизање квалитета омладинског рада, волонтеризма, промоцију инклузије, солидарности и интеркултуралног дијалога и сарадње. Не треба заборавити ни посебно значајну улогу образовне мобилности, која кроз формално, неформално и информално образовање доприноси стицању знања и вештина младих и на тај начин повећава могућност њиховог запошљавања. Размене младих и програми активности стручног усавршавања омладинских радника подржани кроз Еразмус+ програм доступни су младима, али недовољно се користе. Као основни разлог таквом стању види се недовољна информисаност о могућностима укључивања у овај програм, али и друге програме и пројекте мобилности младих.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Промовисање програма мобилности
- Промовисање виртуелне мобилности која подразумева одређени облик учења на даљину и тимски рад
- Подршка пројектима који се тичу подстицања мобилности код младих
- Подршка субјектима омладинске политике за учешће у програмима мобилности
- Умрежавање организација које учествују у програмима мобилности

Мера 3.5. Развијени механизми у функцији обезбеђивања оптималног износа опредељених средстава за младе из буџета града

Спровођење мере имаће позитиван утицај на младе, имајући у виду подизање свести о значају њиховог удруживања и заједничког деловања у области интересовања.

Досадашња пракса финансирања омладинских пројеката путем конкурса је добра и подударна је са решењима која се примењују у другим земљама. Код конкурса је неопходно прецизније уредити критеријуме и осврнути се на кључне коментаре из

консултативног процеса са корисницима, али треба размотрити и решења да се критеријуми развијају у сарадњи са младима. Ово је још једно поље у којем је партиципација младих важна да би се осигурало решење које ће и млади прихватити.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Дефинисати одговарајуће критеријуме за оцењивање пројеката и програма од јавног интереса у областима омладинског сектора уз активно укључивање младих у процес одабира критеријума
- Информативна кампања на тему значаја удруживања младих
- Организовање обука на теме удруживања, оснивања и функционисања удружења и јавног заговарања
- Успостављање и праћење континуираног финансирања програма удружења младих удружења за младе
- Рад на промовисању примера добрих пракси и транспарентност у раду
- Осигурати одрживост и утицај удружења младих и за младе и њихових савеза

Посебан циљ 4. Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, које доводе до социјалног и економског осамостаљивања

За постизање овог циља планиране су следеће мере:

Мера 4.1. Подршка развоју предузетништва / социјалног предузетништва и запошљивости младих

Мера 4.2. Подршка постојећим и иновативним програмима за развој вештина управљања каријером младих

Мера 4.3. Стварање услова за развој ИТ индустрије у Пироту / Инфраструктурна, стручна и финансијска подршка за генерисање нових компанија које се основају од стране младих у областима иновативне и креативне индустрије, ИКТ

Мера 4.4. Информисање и подстицање младих да развијају дигиталне и друге вештине и компетенције које су у складу са захтевима савременог тржишта рада

ОПИС МЕРА

Мера 4.1. Подршка развоју предузетништва / социјалног предузетништва и запошљивости младих

За успешну интеграцију младих у друштво и њихово осамостаљивање, запошљавање, односно самозапошљавање је кључни механизам. Истраживање²² показује да се млади предузетници суочавају са низом тешкоћа, међу којима су најважније препреке: приступ финансијама, као и недостатак информација, практичних вештина и менторства. Уз развијене програме подршке самозапошљавања младих у сарадњи са Националном службом за запошљавање, Министарством привреде и другим институцијама и организацијама, као и уз побољшање информисаности младих о доступним програмима подршке, допринеће се стварању предуслова за раније запошљавање младих.

Такође, у оквиру ове мере предвиђено је развој и реализација програма едукације за подизање компетенција за лакшу запошљивост, као и за покретање сопственог бизниса и управљање својом каријером.

Ова мера доведиће до вишег нивоа предузетничких компетенција младих, бољег информисања младих о могућностима и подстицајима који им се нуде за запошљавање и самозапошљавање, повећаној одрживости основаних предузетничких компанија од стране младих.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Подржати омладинске активности које за циљ имају унапређење предузетничких вештина младих жена, са посебним фокусом на теже запошљиве групе младих (младе жене, младе у НЕЕТ статусу, младе ОСИ, младе припаднике/це националних мањина, младе из руралних средина, итд.)
- Промовисати и подстакнути предузетништво и социјално предузетништво младих, како кроз финансијске подстицаје, тако и кроз програме неформалног образовања
- Имплементација иновативног модела обука на радном месту у сарадњи са компанијама и градом
- Промовисати и популаризовати програме финансијске и нефинансијске подршке младим предузетницима које спроводи Министарство привреде
- Популаризовати услуге и сервисе које млади могу да добију од Националне службе за запошљавање и подстицати пријављивање младих на евиденцију незапослених лица
- Утицати на то да се смањи број младих који раде без уговора кроз инспекцијски надзор и едукацију младих о значају права на рад и свега што произилази из уговора о раду
- Проширење капацитета и услуга које ЗИП центар за младе пружа младима

---

²² <https://serbia.ureport.in/opinion/3326/> .

- Представљање примера добре праксе младих који су се запослили и започели сопствени бизнис користећи подстицајна средства која су доступна на националном и локалном нивоу

- Укључивање актера омладинске политике у локални Савет за запошљавање

Мера 4.2. Подршка постојећим и иновативним програмима за развој вештина управљања каријером младих

Каријерно вођење и саветовање, питање професионалног идентитета, као и избора правог професионалног пута у условима динамичних промена друштва, кључна је област личног, образовног и професионалног развоја младих. За развој вештина управљања каријером младих изузетно је важна веза између формалног и неформалног образовања и препознавања значаја неформалног образовања младих од стране запослених у формалном систему образовања.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Промоција каријерног вођења и саветовања у школама у сарадњи са цивилним сектором

- Обезбедити финансијску подршку за активности и пројекте информисања младих о програмима подршке која се односи на каријерно вођење и саветовање, а посебно младих у НЕЕТ статусу и осталих осетљивих група младих

- Подржати развој и спровођење онлајн и дигиталних услуга каријерног вођења и саветовања

- Организација конференције Занимања за будућност

- Инфо онлине портал – Путоказ до средње школе

Мера 4.3. Инфраструктурна, стручна и финансијска подршка за генерисање нових компанија које се оснивају од стране младих у областима иновативне и креативне индустрије и информационо-комуникационих технологија

Развој информационо-комуникационих технологија и креативних индустрија дефинисане су као две од укупно четири приоритетне области у Стратегији паметне специјализације РС²³. Град Пирот је стартешки опредељен ка развоју ИТ сектора, иновационе делатности и свих осталих области које имају потенцијал за раст и додатно упошљавање. Истовремено, степен интензитета креативног предузетништва у Пироту показује да на сваких 1000 становника, њих троје има регистровану привредну активност у креативном сектору што је више од републичког просека (око 1,4 на 1000 становника) и говори о разноликости локалних културних и креативних индустрија и њиховој развојној динамици²⁴.

---

23 "Службени гласник РС", број 21 од 6. марта 2020.

За реализацију ове мере потребно је успостављање заједничке сарадње различитих актера из привредног сектора, образовних институција и локалне самоуправе, при пружању финансијске и стручно – техничке подршке стартању и раду предузетничких компанија младих, пре свега.

Врста мере: обезбеђење добара и пружање услуга и информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Обезбедити простор и техничку подршку за младе, иновативне предузетнике у областима иновативне и креативне индустрије и информационо-комуникационих технологија
- Креирати програм финансијске подршке старт-ап компанијама
- Обезбедити менторску подршку за старт-ап компаније
- Успоставити пословно-техничку сарадњу између локалне самоуправе, образовних институција и привреде као механизма за оснивање фонда за подршку компанијама и тимовима који креирају иновативне производе / услуге
- Подршка организацији Лабораторије креативног предузетништва младих
- Подршка организацији регионалног фестивала креативности „Creative Industries EXPO Piroṭ”
- Подршка за омладинске активности које промовишу и афирмишу културно наслеђе, аматерско културно и уметничко стваралаштво младих, као и примену нових / дигиталних технологија у култури

Мера 4.4. Информисање и подстицање младих да развијају дигиталне и друге вештине и компетенције које су у складу са захтевима савременог тржишта рада

У циљу повећања запослености младих потребно је ускладити систем обука за развијање вештина и компетенција младих са захтевима тржишта рада и неопходно је информисати младе о потреби усвајања нових актуелних знања, вештина и компетенција за будуће запослење. У савременим условима дигиталне вештине омогућавају запослење, продуктивност, креативност и успех, нарочито младих, али с друге стране носе и одређене ризике са којима се млади суочавају приликом коришћења информационо-комуникационе технологије, а тичу се пре свега безбедности, угрожавања приватности и технолошке зависности. Из ових разлога неопходна је подршка медија и портала која има за циљ информисање младих о могућностима битним за њихов раст и развој, али и о изазовима који прате дигитализацију.

Врста мере: подстицајна и информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Подршка омладинским активностима у неформалном образовању које су у складу са садашњим и пројектованим захтевима тржишта рада – праћење потреба за радном снагом, едукација младих и преквалификација за потребе тржишта рада
- Подршка омладинским активностима у неформалном образовању кроз које млади стичу дигиталне вештине
- Подршка пројектима и програмима информисања младих о дигиталним технологијама и дигиталним вештинама и важности безбедног начина њиховог коришћења
- Едукације за младе о утицају и ризицима друштвених мрежа на младе

Посебан циљ 5. Створени услови за здраво и безбедно окружење и социјално благостање младих

За постизање овог циља планиране су следеће мере:

Мера 5.1. Подршка програмима који доприносе развоју здравих стилова живота, сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих

Мера 5.2. Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих

Мера 5.3. Подршка развоју програма младих и за младе у области заштите животне средине

Мера 5.4. Подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих

Мера 5.5. Унапређење постојећих и развој нових програма превенције насилног и ризичног понашања код младих, уз креирање адекватних мера подршке

Мера 5.6. Подстицати, вредновати и промовисати изузетна испољавања и достигнућа младих у свим областима

ОПИС МЕРА

Мера 5.1. Подршка програмима који доприносе развоју здравих стилова живота, сексуалном, репродуктивном и менталном здрављу младих

Развој здравих стилова живота је један од основних начина превентивног деловања на плану психофизичког здравља у раду са младима. Због тога ће се кроз ову меру предузимати активности које доприносе стварању услова за развој здравих стилова, информисању о важности избегавања ризика по здравље и спроводити превентивни програми за очување сексуалног, репродуктивног и менталног здравља младих. Пружаће се подршка развоју и спровођењу иновативних и младима прилагођених и доступних

програма превенције ризичног понашања, уз пуно поштовање приватности као и програма усмерених ка развијању свести о штетности конзумирања психоактивних супстанци, важности бављења спортом и рекреацијом за здравље, важности очувања репродуктивног здравља и програма дестигматизације менталних болести и превенције менталног здравља.

Врста мере: информативно-едукативна и институционално – управљачко – организациона

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Успоставити и промовисати рад Саветовалишта за младе који ће спроводити превентивне активности у циљу очувања физичког, менталног и репродуктивног здравља младих
- Увођење програма у оквиру Саветовалишта за младе који ће бити подршка родитељима на различитим узрастима деце и младих
- Успостављање услуга бесплатних саветовалишта путем интернета или уживо за младе и програма за очување и унапређење менталног, сексуалног и репродуктивног здравља младих
- Покренути велику медијску и теренску кампању о важности физичког и посебно менталног здравља младих
- Организација промотивних догађаја на тему менталног здравља младих
- Едукације младих из области здравствене писмености у циљу развоја когнитивних и социјалних вештина које одређују мотивацију и способност појединца да има приступ информацијама, разуме их и користи у промоцији и одржавању доброг здравља
- Успоставити програме вршњачког рада за младе који се суочавају са проблемима везаним за ментално здравље и злоупотребу психоактивних супстанци
- Подршка програму за персоналне и педагошке асистенте
- Организовање спортских догађаја и реализација програма који популаризују и чине спорт доступним деци и омладини, женама, младима из осетљивих група

Мера 5.2. Подршка постојећим и новим програмима унапређења безбедности младих

Ова мера је усмерена ка повећању безбедносне културе младих, односно унапређивању њихових знања, вештина и способности и усвојених ставова поштовања правила из безбедности, који се испољавају кроз одговарајуће моделе понашања. Развијањем безбедносне културе, млади умеју да на адекватан начин одговоре на безбедносне ризике и претње којима су изложени у свакодневном животу. Такође, у сарадњи са удружењима и Канцеларијом за младе спроводиће се програми превенције свих облика

насиља, укључујући и родно заснованог насиља, како у физичком, тако и у виртуелном простору. Све то доприноси стварања климе у којој ће млади моћи да остваре своје планове и жеље и праве здраве изборе у безбедном окружењу, који ће довести и до побољшања на плану остваривања права младих и смањења свих облика дискриминације и насиља.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Креирати безбедносне политике засноване на подацима и усмерене ка посебним групама младих
- Укључити младе у креирање безбедносних политика и идентификовање безбедносних ризика
- Укључити младе у рад Савета за безбедност града
- Организовати кампање и едукације младих на тему безбедности у саобраћају
- Испитати учесталост и узроке насиља међу младима и креирати механизме и политике превенције
- Подршка омладинским пројектима и активностима који се баве превенцијом дигиталног, родно-заснованог, сексуалног, партнерског и вршњачког насиља и промоцијом здравствено безбедног понашања и родне равноправности
- Едукације родитеља о заштити деце и младих на интернету
- Развијање мреже вршњачке подршке младима који су жртве насиља

Мера 5.3. Подршка развоју програма младих и за младе у области заштите животне средине

Кроз ову меру радиће се на развоју и примени програма младих и за младе који су усмерени ка повећању нивоа еколошке свести, схватању значаја смањењења загађења ваздуха, земљишта и воде, примени зелене економије, борби против негативних ефеката климатских промена, правилног односа према природи, акцијама пошумљавања итд. Битно је да се појачају копетенције младих за активно и смислено учешће у развоју и спровођење јавних политика на плану заштите животне средине и одрживог развоја на свим нивоима, укључујући и међународни. Велику улогу у неформалном образовању младих о заштити животне средине и доступности проверених информација имају омладински радници и канцеларије за младе, уз подршку органа и тела надлежних за екологију и младе. Радиће се и са представницима медија који имају велики утицај на развој еколошке свести као и са родитељима и просветним радницима.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Мапирање свих локалних и националних акција које имају за циљ унапређење заштите животне средине и њихова промоција код младих
- Креирање информативног садржаја за младе у циљу подизања свести о заштити животне средине – вршњачка едукација
- Подршка организацији кампање за заговарање за заштиту животне средине
- Едукације младих на тему заштите животне средине и одрживог развоја
- Подстакнути еко-активизам младих кроз подршку активностима уклањања отпада из природе и озелењавања, уз обезбеђивање награда / бесплатних садржаја за учеснике акција
- Подстицати сарадњу Савета за младе са удужењима за заштиту животне средине и укључивање младих у израду локалних еколошких акционих планова

Мера 5.4. Подршка програмима који доприносе унапређењу социјалне укључености младих

У циљу смањења дискриминације и пружања једнаких шанси свим младима, неопходно континуирано радити на социјалној инклузији младих из осетљивих група, смањивању и превазилажењу предрасуда према младима са сметњама у развоју и инвалидитетом, младима у руралним срединама, онима који имају нижи степен образовања и онима који су у ризику од сиромаштва. Потребно је развити конкретне мере социјалне инклузије које спречавају сегрегацију младих из осетљивих група у циљу укључивања у редован образовни систем, тржиште рада, као и мере за обезбеђивање самосталног живота и активног учешћа у животу заједнице.

Врста мере: информативно-едукативна и подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Подршка омладинским активностима за препознавање потреба младих у ризику, те креирању и спровођењу адекватних програма превенције од социјалне искључености младих, укључујући успостављање сарадње са ванинституционалним актерима који развијају услуге ресоцијализације и реинтеграције младих
- Организација едукативних програма за сензибилизацију младих о темама везаним за дискриминацију / права рањивих група и заједница
- Оснаживање младих из осетљивих група за јачање самопоуздања, усвајање вредности и принципа, превенцију и реаговање у случајевима дискриминације, оснаживање за рад на себи, активно учешће у друштву, самостално доношење квалитетних одлука

- Успостављање васпитног психолошко-педагошког рада у образовним институцијама на препознавању младих у ризику од злостављања, занемаривања, вршњачког насиља или дискриминације, или младе у ризику од чињења истог
- Обезбедити едукацију за младе о родној равноправности у вишим разредима основних и нижим разредима средњих школа кроз сарадњу између локалних власти и цивилног сектора
- Подстицање или промовисање учешћа и стварање услова за младе из осетљивих група за бављење спортом
- Развој механизма подршке жртвама дискриминације
- Промовисати мултикултуралност, људска права, равноправност, са посебним нагласком на родну равноправност и борбу против хомофобије међу младима
- Спровести обуке за представнике јавног и цивилног сектора на тему права и потреба младих у ризику од социјалне искључености

Мера 5.5. Унапређење постојећих и развој нових програма превенције насилног и ризичног понашања код младих, уз креирање адекватних мера подршке

Ова мера подразумева праћење безбедносних ризика (ризичног понашања, дигиталног и вршњачког насиља, те насиља над женама) и креирање адекватних механизма сарадње и политика који су у складу са потребама младих на терену. Мера се посебно односи на компоненту оснаживања младих да допринесе развоју безбедног окружења и културе мира кроз инклузивно учешће у процесу доношења одлука у овом сегменту, али и на вршњачку подршку кроз иновативне методе раде.

Ова мера треба да створи безбедне услове за развој младих и да омогући одрастање у сигурној и толерантној средини.

Врста мере: информативно-едукативна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Развој механизма подршке жртвама насиља и развој механизма за пријављивање насилног понашања
- Оснаживање младих мушкараца и девојака како би разумели последице родно заснованог насиља
- Пружање услуга саветовања жртвама насиља и младима ризичног понашања
- Подршка механизму пријављивања ризичног понашања и превенција ризичних понашања младих у саобраћају (прекомерна употребе дувана, алкохола, коцке, интернета и психоактивних супстанци)

- Спровођење програма неформалног образовања младих о ненасилним методама, вештинама комуницирања и ненасилној комуникацији
- Организација активности слободног времена младих који су ризичног понашања или у ризику по здравље или безбедност, кроз заједничко бављење рекреативним спортом, креативне радионице или вечери дружења, друштвених игара или националних кухиња
- Формирање мреже локалних промотера / едукатора за превенцију вршњачког насиља и борбу против дискриминације

Мера 5.6. Подстицати, вредновати и промовисати изузетна испољавања и достигнућа младих у свим областима

Да би се створиле могућности за лични развој свих младих, а нарочито за оне младе људе који се истичу изузетним достигнућима, неопходно је обезбедити механизме за њихово праћење, откривање нових нада, промовисање, стварање услова за њихов напредак, програме за развој њихових професионалних капацитета и програма останка у граду, како би резултати њиховог формалног и неформалног образовања добили додатну вредност правовременим и адекватним (само)запошљавањем. Мера има за циљ да препозна све младе таленте и обезбеди механизме за њихово праћење кроз систем и пружање континуиране подршке за унапређење њихових достигнућа. Неопходно је промовисати успехе младих људи и тиме утицати на стварање система вредности међу младима који подстиче младе на рад, труд, знатижељу, такмичења, креативно размишљање, активизам и усвајање нових знања.

Врста мере: подстицајна

Предвиђене активности у оквиру ове мере су:

- Подржати програме подршке стручног развоја, усавршавања и запошљавања надарених и талентованих ученика и студената
- Подршка развоју потенцијала надарених и талентованих младих (награде и стипендије за изузетна испољавања и достигнућа)
- Промоција младих успешних стручњака, талената, спортиста, појединаца
- Формирање фонда за учешће на такмичењима
- Промовисање постојећих фондова за стипендирање младих талената

7. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ СТРАТЕГИЈЕ

Институционални оквир и план за праћење спровођења Стратегије, вредновање учинка и извештавање о спроведеним мерама, постигнутим циљевима и учинцима јавних политика се утврђује или разрађује Стратегијом. Законом о младима (члан 17), дефинисано је да ради усклађивања активности у вези са остваривањем омладинске политике на територији аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, надлежни орган аутономне покрајине и надлежни орган јединице локалне самоуправе могу основати покрајински, градски и општински савет за младе. За омладину и оне који раде са младима из невладиног сектора, битно је оснажити младе да искористе различите механизме за учешће у креирању, спровођењу и праћењу ефеката јавних политика на младе. Један од тих механизма је и функционални савет за младе на локалном нивоу.

Стратегија за младе града Пирота почиње да важи даном усвајања на Скупштини града Пирота. Спровођењем Стратегије управљаће Савет за младе града Пирота, који ће бити састављен од представника градске управе надлежних за предметну област, представника Канцеларије за младе, представника других институција и представника удружења младих и удружења за младе. Административну, техничку и стручну подршку раду Савету за младе пружаће Канцеларија за младе, а одговорност за спровођење појединачних циљева и мера имају, поред Канцеларије за младе, организације младих и организације за младе, као и друге релевантне невладине организације, потом институције из сектора образовања, здравства, културе, спорта, социјалне заштите и запошљавања, које имају надлежност за спровођење појединачних мера дефинисаних Стратегијом. Механизме праћења спровођења Стратегије чиниће постојећи механизми за извештавање и евалуацију који функционишу унутар јединице локалне самоуправе. Праћење реализације мера дефинисаних Стратегијом заснива се на прикупљању и обради података из примарних (локални) и секундарних (РЗС) извора, а у вези са реализацијом појединачних активности из сваке мере. Праћење се врши континуирано од стране организационих јединица или организација које су задужене за реализацију одређених мера, а систематизација свих података се врши једном годишње од стране Канцеларије за младе.

Како би се оценила релевантност, ефикасност, ефективност и одрживост јавне политике потребно је спровођење анализе утицаја политика и мера усвојених у оквиру Стратегије за младе града Пирота за период 2024–2028. године. Ради спровођења анализе утицаја, потребно је спроводити и редовну евалуацију различитих мера како би се оценила успешност примене истих. Редовна евалуација биће спровођена од стране Савета за младе града Пирота. Постигнути резултати у оквиру сваке мере представљају се показатељима, квантитативно и квалитативно. Вредновање реализације мера врши се након сваке године спровођења Стратегије, а финално вредновање након завршетка

планског периода када се врши и вредновање реализације Стратегије у целини. Акциони план за примену Стратегије за младе града Пирота за период 2024 – 2028. године биће донет најкасније 90 дана од дана усвајања Стратегије. Акциони план се по правилу доноси за цео период важења стратегије коју разрађује, а изузетно, може бити донет и за краћи рок, ако у моменту њеног доношења не може бити сагледана комплетна динамика активности. У том случају ће се донети акциони план краћег трајања, а накнадно ће се донети додатни акциони план, односно планови који ће покрити преостали период важења стратегије.

Канцеларија за младе ће једном годишње Скупштини града подносити на усвајање годишњи извештај о спровођењу Акционог плана и то у року од 120 дана по истеку сваке календарске године. Канцеларија за младе ће, сваке треће године о датума усвајања Стратегије, Скупштини града подносити на усвајање годишњи извештај о спровођењу Стратегије. Усвојени извештаји ће бити објављени на интернет страници града.

Годишњи извештај ће садржати информације и податке о напретку и резултатима у спровођењу активности и мера у претходној години. Свеобухватни завршни извештај о спровођењу Стратегије за младе града Пирота за период 2024–2028. године биће поднет најкасније шест месеци након истека примене Стратегије, а заједно са документом јавне политике којим се замењује постојећа Стратегија након истека.

За реализацију општег циља, посебних циљева и мера предвиђених Стратегијом, средства се опредељују у буџету Града, као и из других извора, у складу са позитивним законским прописима. Буџетска средства биће расподељивана на основу јавног конкурса који ће бити расписиван на основу одлука надлежних органа. Акциони план за спровођење Стратегије за период од 2024. године до 2026. године садржаће ће буџет за 2024. годину, са пројекцијама трошкова за 2025. и 2026. годину.

Динамика остваривања мера дефинисаће се кроз акционе планове. Први Акциони план ће се донети за период од 2024. до 2026. године, а други за период од 2027. до 2028. године.

8. АНЕКСИ

- Одлука о измени и допуни Одлуке о приступању изради Стратегије за младе града Пирота за период 2023–2028. године и Акционог плана за њено спровођење
- Решење о образовању Координационог тима за израду Стратегије за младе града Пирота за период 2023–2028. године и Акционог плана за њено спровођење
- Решење о образовању Радне групе за израду Стратегије за младе града Пирота за период 2023–2028. године и Акционог плана за њено спровођење
- Извештај о спроведеној јавној расправи на нацрт Стратегије за младе града Пирота за период 2024–2028. године

